

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งจะขอนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้คือ

1. ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. หลักสูตรศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)
3. การจัดการเรียนการสอน
4. สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา บุกเบิกกิจการนี้เสียในการทำงาน และ ความสามารถในการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ในศิลปวัฒนธรรม และทักษะในการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะ พฤติกรรมทางศิลปะ เหล่านี้มีส่วนสนับสนุนการศึกษาวิชาชีพสาขาที่ถนัดและสนใจได้ (วิรัตน์ พิชญ์ใหญ่, 2536) และในปัจจุบันได้จัดวิชาศิลปศึกษาไว้ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ (ศธ., 2520) การจัดการศึกษาด้านศิลปศึกษาให้แก่ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา จึงเป็นวิชาสำคัญวิชาหนึ่งในการส่งเสริมผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นปัจจัยสำคัญสูงสุด ซึ่งเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ตามเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) โดยเน้นคุณภาพชีวิตมนุษย์มุ่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะการศึกษาระดับมัธยมศึกษา การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาจึงมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาผู้เรียน ให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ในเบื้องต้น

ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านทุก ๆ ด้านการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานศิลปะจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านสุนทรียภาพการรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคมการสร้างสรรคดี และเทคนิคการทำงาน (Lowenfeld, 1970) ซึ่งในการทำงานที่ได้นั้นผู้ทำจำเป็นต้องใช้ความรู้หลายด้านในการแก้ปัญหา เช่น ความรู้ในเรื่องหลักการออกแบบ หลักทางสุนทรียศาสตร์ คุณสมบัติที่ใช่ วิธีการที่ใช่ เครื่องมือที่ใช่ รวมทั้งหลักเศรษฐกิจด้วย (Lansing, 1976) สอดคล้องกับความเชื่อของ เดวีส์ (Dewey: 1970) ที่มีความเชื่อว่า สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางสติปัญญา ดังที่กล่าวว่า "ประสบการณ์ที่ได้ จากการสร้างสรรคดีงานศิลปะจะมีคุณค่าทางสุนทรียภาพ และการใช้สอยได้นั้น ผู้เรียนต้องแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความคิดอย่างฉลาด ทั้งต้องใช้ความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาในเรื่องของขนาด และสัดส่วน ประสบการณ์ในการแก้ปัญหา และทำงานทางศิลปะ จะส่งเสริมในด้านสติปัญญาของผู้เรียน"

บทบาทของวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในปัจจุบันมีส่วนสำคัญมากในการสร้างสรรค์สังคมและสิ่งแวดล้อมโดย เฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกเริ่มขาดความสมดุลทางวัฒนธรรมมนุษย์โยหาคความสูงที่แท้จริงจากธรรมชาติ วิชาศิลปศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความรักในความงามธรรมชาติ (สงวน รอดบุญ, 2514) ซึ่งผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ในโอกาสต่อไปจะเป็นพลังสำคัญในการดูแลรักษาสิ่งแวดลอม จึงได้รับการส่งเสริมให้ค่านิยมหรือรู้คุณค่าของความงามตามธรรมชาติ รวมทั้งคุณค่าของงานศิลปะแขนงต่าง ๆ จนเกิดความซาบซึ้งในความงาม เสริมให้ผู้เรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่ มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้น

ริอากี้ เฟลเลอร์ (อ้างถึงใน สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536) เชื่อว่าศักยภาพของบุคคลในอันที่จะพัฒนาตนเองอย่างสมบูรณ์แบบนั้น ต้องจัดงานศิลปะสอดแทรกไว้ในชีวิตจิตใจของเขา เพราะศิลปะจะทำให้เราเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีชีวิตชีวา มีจิตวิญญาณที่จะควบคุมตนเอง และสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียน และจะเป็นส่วนสำคัญในการยกระดับสังคมให้สูงขึ้น

และจากหนังสือ "Basic Principles of Curriculum and Instruction" ที่เขียนโดย Ralph W. Tyler (ค.ศ. 1971) นักพัฒนาหลักสูตรระดับแนวหน้า ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปศึกษาว่า

1. ศิลปศึกษาช่วยขยายขอบเขตของการรับรู้ของผู้เรียนทางด้านการใช้ประสาทสัมผัส โดยศิลปศึกษาช่วยให้ คนเราสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเป็นการมองด้วย

การสังเกต ฟังพิจารณา เปรียบเสมือนศิลปินมองสิ่งที่เห็น และเก็บรายละเอียดจากสิ่งที่เห็นมา ถ่ายทอดด้วยงานศิลปะ

2. ศิลปศึกษาสามารถทำให้ความคิดและความรู้สึกกระฉ่างแจ่มชัดออกมา โดยอาศัยสื่ออย่างอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำพูด เห็นได้ว่ามีนักเรียนเป็นจำนวนมากที่ไม่ค่อยที่สามารถแสดงออกทางศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการเขียนหรือพูด

3. ศิลปศึกษาช่วยทำให้คนมีความเป็นคนสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น กล่าวคือ ศิลปะช่วยทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความเครียดต่าง ๆ ทางอารมณ์ที่สะสมอยู่ในตัว โดยอาศัยการแสดงออกด้วยการทำกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ เช่น การสร้างงานศิลปะในสตูดิโอ การทำงานศิลปะแล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เช่น การตกแต่งหรือแม้แต่การแสดงออกทางเครื่องแต่งกาย เต้นรำ เล่นดนตรี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่คนเราได้แสดงออก ทำให้เกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลินและผ่อนคลายความเครียดเป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. ศิลปศึกษาช่วยพัฒนาความสนใจและค่านิยมต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน การแสดงออกทางศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ถือว่าเป็นพื้นฐานที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและช่วยพัฒนาความเข้าใจในศิลปะต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยพัฒนาความสามารถทางเทคนิคดังตัวอย่างเช่นกระบวนการที่จะทำให้เกิดทักษะในการระบายสี การวาดภาพคน การเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้นศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจึงเป็นวิชาที่มีความสำคัญอย่างมาก จึงต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียน ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่าไว้ เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาว่า เด็กในวัยนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงตัวเองให้ทันกับสังคม และเข้าใจตัวเองว่าเป็นผู้ใหญ่พอที่จะดำเนินการเอง และที่สำคัญคือ วัยนี้เป็นวัยที่แสดงออกในทางความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะได้สูงกว่าทุกวัย ความต้องการและความสนใจของวัยรุ่นย่อมมีความแตกต่างกันในระหว่างเพศชาย และหญิง สำหรับเพศชาย ทางความคิดและการใช้ชีวิตปัญญา ทางการแสดงออกจะรุนแรง หนักแน่น เป็นตัวของตัวเองและชอบทำงานที่ทำหาย การแสดงออกของตัวเอง ไม่ชอบงานอย่างง่าย ๆ ธรรมดา ชอบแปลกใหม่ แข็งกร้าว และโลดโผน งานการวิชาชีพและสี จะรู้จักเลือก ค้นคว้า ทดลองเปรียบเทียบ และคิดว่าตนเองมีความสามารถเหนือคนอื่น แต่จะมีอารมณ์อ่อนไหวถ้างานไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่ตั้งไว้สำหรับเพศหญิง อารมณ์อ่อนไหวง่าย ชอบงานประเภทประดิษฐ์ ออกแบบ งานเกี่ยวกับการจัดตกแต่ง การวิชาชีพ ชอบความ

นับมวล สีอ่อนหวาน ไร้สีแก่ง ชอบงานปราณีตมากกว่าเพศชาย สีไม่รุนแรงเท่ากับเพศชาย สนใจในกิจกรรมแปลก ๆ แต่ไม่กล้าแสดงออกทางโรดริเฟน เป็นต้น

สรุปได้ว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาก็คือ ผู้ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น การจัดกิจกรรมทางศิลปศึกษาให้เหมาะกับวัยรุ่น จึงควรต้องมีความละเอียดอ่อนและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพราะถือว่าเป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างมาก และสอดคล้องกับคณะกรรมการศึกษาอปรรมและดูแลเด็กวัยรุ่น(2535) ที่ได้ให้ความสำคัญของเด็กในวัยนี้ว่า

1. วัยรุ่นถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เพราะเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน จึงมีความวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลง และยังมีความวิตกกังวลจากการต้องเผชิญกับความคาดหวังใหม่ ๆ ของสังคม หรือจากพ่อแม่ และตัวเด็กวัยรุ่นเองต้องมิกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น

2. ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นเป็นวัยที่ อยากรู้อยากเห็น อยากรเล่น อยากรลอง มีความต้องการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง สร้างความนับถือในตนเอง และ มีความต้องการที่จะตัดสินใจเลือกกิจกรรม และมีพลังที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในทางสร้างสรรค์ได้มาก รวมทั้งวัยรุ่นยังเป็นวัยที่ เริ่มคิดค้นหาเหตุผล และต้องการคำอธิบาย จึงเป็นช่วงสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทางสติปัญญา

3. วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางสังคมมากขึ้นและกว้างขวางกว่าวัยเด็ก เด็กในวัยรุ่น จะเริ่มทำตัวเป็นอิสระจากครอบครัว และให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก มีการคบเพื่อนเป็นหมู่คณะ มีความต้องการเรียนรู้ และมีบทบาทในสังคม ต้องการการยอมรับของเพื่อน ดังนั้นการยอมรับและการให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของวัยรุ่น จึงมีความสำคัญที่จะพัฒนาให้เด็กวัยรุ่น รู้จักความรับผิดชอบ รู้จักริเริ่มสร้างสรรค์ และรู้จักบทบาทของตนเองในสังคม

4. เด็กวัยรุ่นมีความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจ จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้งาน ศิลปะแขนงต่าง ๆ มาพัฒนาให้เด็กวัยรุ่น เกิดสุนทรีย์และก่อให้เกิดจินตนาการที่จะ เป็นพลังสร้างสรรค์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว วัยรุ่นจึงเป็นบุคคลสำคัญที่รัฐควรดูแลในการถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามให้ รวมทั้งสร้างรูปแบบให้เป็นที่ตั้งในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาประเทศชาติ และได้สอดคล้องกับเบอร์ตัน (Burton, 1984) ที่ว่าศิลปะสามารถเป็นตัวกลางที่เชื่อมเรียงโลกภายนอก และโลกภายในของวัยรุ่นได้ ดังนั้นการส่งเสริมผู้เรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่นนี้ให้ได้มีโอกาสแสดงออกทางศิลปะในระดับนี้ย่อมสามารถทำให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะงานศิลปะเป็นงานที่

ฝึกให้ผู้เรียนมีอิสระเสรีภาพในความคิด มีจินตนาการ ช่วยฝึกความมั่นใจ และความเคยชินกับกระบวนการแก้ปัญหา ทำให้เห็นพัฒนาการจากงานศิลปะที่เขาสร้างสรรค์ขึ้นอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ โอลเวนเฟลด์และบริแทน (Lowenfeld and Brittain, 1982) ได้กล่าวถึงพัฒนาการในการแสดงออกของเด็ก ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบ่งออกเป็น 2 พวกดังนี้

1. Visual Type เด็กพวกนี้มีการกระทำทางการสร้างสรรค์ทางสายตาสัมผัสเป็นคนช่างสังเกต สนใจในความแตกต่างของแสงและเงาตลอดจนสภาพดินฟ้าอากาศทั้งในระยะใกล้ไกล ชอบเขียนภาพแสดงให้เห็นสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ เขียนได้ใกล้เคียงความจริง ซึ่งเกิดจากการสังเกต เช่น เสื้อผ้ามีรอยยับย่น และมีแสงเงา ตามท่าทางของผู้สวมใส่ ซึ่งอยู่ในอิริยาบถต่าง ๆ เด็กจะแสดงเสื้อผ้าที่เห็นว่าเป็นผู้หญิง หรือผู้ชาย ในการเขียนภาพคน เด็กจะแสดงรายละเอียดของคน ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กเพิ่งค้นพบ เด็กจะสนใจเอาใจใส่ต่อลักษณะที่ปรากฏภายนอก และพยายามแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น

ในการใช้ช่องว่าง เด็กเริ่มรู้จักเส้นระดับ และแสดงระยะใกล้ไกลที่มีลักษณะเป็นสามมิติ โดยลดขนาดวัตถุ ให้ใกล้ตามระยะ เขียนแสงและเงาตามที่เห็น มิได้เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ เด็กสามารถจัดระดับความสัมพันธ์ของวัตถุในภาพได้ และมีความคิดรวบยอดในทางสายตาสัมผัสในเรื่องของสียอมเปลี่ยนไปตามสภาวะการณภายนอก เช่น สี ๆ เดียวกันยอมต่างกันเมื่ออยู่ในที่มืดและในที่ที่มีแสงสว่าง เด็กจะปรับสีในภาพวาดให้เข้ากับความรู้สึกของตนเองตามที่เห็น เด็กมีความเข้าใจในการออกแบบทางการจัดหรือตกแต่ง ด้านความงามและหน้าที่ของการใช้ประโยชน์ แต่ยังไม่เข้าใจหน้าที่ของการออกแบบอย่างจริงจัง

2. Haptic Type เป็นพวกที่ถือว่า ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง มีความสำคัญในการออกแบบอย่างยิ่ง จึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ของเขากับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ มีความรู้สึกตนเอง เป็นนักแสดงออก (Expressionist) เขียนภาพด้วยความรู้สึกส่วนตัวเองเข้าไป เกี่ยวข้องเหมือนกับว่าตนอยู่ร่วมในภาพนั้นด้วยสนใจรายละเอียดที่จำเป็นเท่านั้น การแสดงออกยังเน้น ส่วนสำคัญอย่างเกินจริง ชอบวาดภาพเกี่ยวกับตนเอง และความรู้สึกทางร่างกายมากกว่า คุณลักษณะภายนอก ที่มองเห็น งานสร้างสรรค์ของเขาเป็นตามการแสดงออกทางศิลปะ เด็กชอบวาดคนและแสดงออกซึ่งอารมณ์ของภาพนั้น การใช้ช่องว่างมีการกลับมาใช้ เส้นฐานเป็นสื่อในการวางระยะช่องว่าง นอกจากนั้นเด็กจะมีพัฒนาการเกี่ยวกับความเข้าใจระยะระหว่างวัตถุได้ดี เด็กชอบใช้สีตามความรู้สึกนึกคิดของตนเองจึงทำให้สัมพันธ์กับเรื่องของภาพ และไม่เป็นไปตามธรรมชาติ

มีเวลาเข้าทำงานออกแบบ การจัดหรือการตกแต่ง ถ้ามีความสนใจหน้าที่ของงานใช้ประโยชน์ที่สนใจงานด้านที่ทําให้เกิดอารมณ์ แต่เด็กยังไม่เข้าใจวิธีการออกแบบอย่างจริงจัง

จากทฤษฎีทางพัฒนาการที่นักจิตวิทยาบอกว่า จะเห็นว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านการสร้างสรรค์แตกต่างกันตามเพศและวัย ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา จะต้องตระหนักในพัฒนาการของผู้เรียน การเรียนการสอนศิลปะ จึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะทําให้บังเกิดผลกระทบต่อพลเมือง สังคมและประเทศชาติ เพราะกิจกรรมทางศิลปะยังส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมงานและประสานงานกับผู้อื่น (Amico, 1978) จากแนวคิดต่างๆ ศิลปะซึ่งเป็นวิชาที่มีผลกระทบต่อผู้เรียนในการพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงการทําให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพราะจะเป็นการฝึกให้เด็กได้ทราบ และเข้าใจผู้อื่น เพื่อจะบังเกิดผลดีต่อการดำเนินชีวิตของตนเองในอนาคต

จากทฤษฎีพัฒนาการของนักจิตวิทยา และนักวิชาการต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์บุญ (2520) ได้กล่าวว่า "ศิลปะศึกษาเป็นวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เด็กได้มีพฤติกรรมอันดีงามทางด้านศิลปะ ศิลปะศึกษาจึงเป็นวิชาสามัญที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรมมีโอกาสสร้างสรรค์แก้ปัญหาและได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ และเทคนิคของการทำงาน จะเป็นการช่วยให้เด็กได้เจริญในด้านอารมณ์สังคมสติปัญญาและความคล่องแคล่ว ในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้สัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออก ฉะนั้นศิลปะศึกษาจึงมีความหมายต่อการศึกษามาก"

ดังนั้นผู้เรียนจึงควรได้รับการส่งเสริมให้ คำนึงที่ดี ต่อวิชาศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพราะในวัยของผู้เรียนคือวัยรุ่น เป็นวัยที่เหมาะสมอันที่จะส่งเสริมปลูกฝัง สิ่งที่มีคุณค่า เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ขึ้น ดังที่ วิทย์ พินคินเงิน (2531) ได้กล่าวโดยสรุปถึงการเรียนศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาว่า เมื่อผู้เรียนได้ผ่านการเรียน หรือปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะแล้ว จะทําให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สามารถปรับอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ให้เป็นไปตามลักษณะที่พึงประสงค์ได้
2. สามารถมองเห็น สัมผัส รับรู้ และพิจารณา เพื่อปรับปรุงระสนิยมของตนเองได้
3. สามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ได้

วิรุณ ตั้งเจริญ(2539) กล่าวถึงศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ว่า การศึกษาศิลปศึกษาในระดับมัธยม จะหมายรวมถึงการศึกษาทางด้าน "ทัศนศิลปศึกษา" และ "ดนตรีศึกษา" ไปพร้อมกัน ทัศนศิลปศึกษา คือการศึกษาทางด้านทัศนศิลป์ (Visual Art) ทัศนศิลป์คือศิลปะที่รับรู้ หรือสัมผัสได้ด้วยตาโดยทั่วไปแล้ว หมายถึงจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม แต่ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับการเขียนภาพ การปั้น การแกะสลัก การออกแบบ การพิมพ์ภาพ งานสร้างประดิษฐ์ พาณิชยศิลป์ ศิลปะไทยศิลปะพื้นบ้าน โลหะรูปพรรณ เครื่องรัก ศิลปะการตกแต่ง ศิลปะการแต่งกาย เครื่องดิน เครื่องไม้ เครื่องถักทอ และย้อมสี เครื่องหนัง

ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้านทั้งในตัวผู้เรียน ซึ่งรวมไปถึงสังคม และประเทศชาติอีกด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง มีความละเอียดรอบคอบในการที่จะจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาลงในหลักสูตรศิลปศึกษา ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในวัยรุ่น เพราะสิ่งเหล่านี้หมายถึงการกำหนดอนาคตของประเทศชาติ จากความสำคัญเบื้องต้นดังกล่าว ศิลปศึกษาจึงถูกจัดให้เป็นวิชาบังคับแก่นักเรียนได้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตลอดมา

หลักสูตรศิลปศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรศิลปศึกษา หมายถึงแนวทาง ขอบเขตของ เนื้อหาการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ และ การพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาของหลักสูตรศิลปศึกษา ด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล (วิช ดาแก้ว, 2538) ซึ่งในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาจะต้องถือปฏิบัติตามจุดประสงค์ของหลักสูตร มีการกำหนดจุดประสงค์การเรียน เฉพาะกิจกรรมที่ชัดเจน กำหนดความคิดรวบยอด (กรมการฝึกหัดครู, 2529) หรือสาระสำคัญในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ สุลักษณ์ ศรีบุรี (2539) กล่าวว่า เป้าหมายของหลักสูตร พุทธศักราช 2521 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 เน้นให้ผู้เรียนรู้จักการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม

สาระสำคัญของหลักสูตรศิลปศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

สาระสำคัญ ที่หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ได้เปลี่ยนแปลงไป มีดังนี้ (ศษ., 2533) ได้จัดรวมวิชาทัศนศิลปศึกษา และดนตรีศึกษา เป็นหน่วยเดียวกัน และอ้างชื่อว่าศิลปะกับชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางศิลปะในด้านทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ขั้นพื้นฐานหรือที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะเบื้องต้นปรับปรุงเนื้อหาให้กระชับมากยิ่งขึ้นเพิ่มความจำเป็นและซ้ำซ้อนกันในการอธิบายรายวิชา ซึ่งหมายถึงเนื้อหาที่ต้องเรียน ได้เจียนเนื้อหาด้านทัศนศิลป์ และดนตรีศึกษาเข้ารวมกัน และได้ปรับปรุงโดยลดเนื้อหาลง เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับคาบเวลาที่กำหนด แต่ละรายวิชาจะระบุจุดประสงค์ที่เป็นจุดเน้นและจุดประสงค์ที่เป็นผลที่จะให้บังเกิดแก่จุดประสงค์ (ประเทศ สุขสวัสดิ์, 2535) ทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกทางศิลปะขั้นพื้นฐาน ได้ตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคนเกิดความรักความชื่นชมต่อศิลปะในท้องถิ่น และมีความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับศิลปะในสาขาที่ผู้เรียนมีความถนัดต่อไป

จุดประสงค์ทั่วไป หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

จุดประสงค์ทั่วไป หลักสูตรวิชาศิลปศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง 2533 มีดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะมีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยและรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพและ รสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ ได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

จุดประสงค์ทั่วไปดังกล่าว เป็นจุดประสงค์ที่อยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ครอบคลุมทั้งวิชาบังคับแกน และวิชาเลือกเสรี ซึ่งในวิชาบังคับแกนศิลปศึกษาและวิชาเลือกเสรี ต่างก็มีจุดประสงค์เฉพาะของรายวิชาหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอีกต่างหาก

รายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

หลักสูตรกำหนดให้วิชาบังคับแกนศิลปศึกษา มีจำนวน 3 หน่วยการเรียนจาก 39 หน่วยการเรียนของวิชาบังคับแกนทั้งหมด โครงสร้างรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ, 2533) มี 6 รายวิชา ใช้เวลาเรียน 1 คาบเรียนต่อวิชา จำนวน 0.5 หน่วยการเรียนต่อวิชา รวม 3 ภาคเรียน จึงเรียนครบทั้ง 6 วิชาตามลำดับ ซึ่งมีคำอธิบายรายวิชา ที่ชี้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์ดังนี้

1) วิชาศิลปะกับชีวิต 1 รหัสวิชา ศ 101 เรียนในภาคเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการเขียนรูปและ/หรือการปั้นรูปตามแบบหรือของจริง โดยเน้นการสังเกต รูปร่าง รูปทรง ขนาด สีและสัดส่วน เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานความเข้าใจ ชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

2) วิชาศิลปะกับชีวิต 2 รหัสวิชา ศ 102 เรียนในภาคเรียนที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการเขียนรูปและ/หรือการปั้นรูปทิวทัศน์ หรือเรื่องราวการดำรงชีวิต และอื่น ๆ ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของแต่ละคน เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานความเข้าใจ ชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

3) วิชาศิลปะกับชีวิต 3 รหัสวิชา ศ 203 เรียนในภาคเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องจิตรกรรมและ/หรือประติมากรรม ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการของแต่ละคน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะและแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับความงาม ความหมายและคุณค่าได้ตามวิถีภาวะ

4) วิชาศิลปะกับชีวิต 4 รหัสวิชา ศ 204 เรียนในภาคเรียนที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องงานออกแบบเบื้องต้นตามความถนัด เพื่อให้สามารถแสดงออกทางศิลปะได้ตามวิถีภาวะ

5) วิชาศิลปะกับชีวิต 5 รหัสวิชา ศ 305 เรียนในภาคเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการนำความรู้ ทางทัศนศิลป์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถนำความรู้ และความเข้าใจทางศิลปะมาปรับใช้อย่างเหมาะสม มีรสนิยม เกิดความงาม และกลมกลืนกับชีวิตประจำวัน

6) วิชาศิลปะกับชีวิต 6 รหัสวิชา ส 306 เรียนในภาคเรียนที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการนำความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์มาซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2535) ได้กล่าวว่าจากจุดประสงค์ โครงสร้างและคำอธิบายรายวิชา ในรายวิชาบังคับแกน ศิลปะกับชีวิต 1-6 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นการเน้นการบูรณาการ ในด้านทัศนศิลป์ ดนตรีกับร้องและนาฏศิลป์ สาระสำคัญของจุดประสงค์เฉพาะในรายวิชาศิลปะกับชีวิต ที่จัดเป็นวิชาบังคับแกนต่อเนื่องกัน ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 พบว่า ใน วิชาศิลปะกับชีวิต 1 และ 2 จุดประสงค์สำคัญที่เน้นคือ ให้นักเรียนมีความเข้าใจในพื้นฐานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ (Visual Art) ควบคู่ไปกับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic Art) เพื่อให้ผู้เรียน เกิดความชื่นชม เห็นคุณค่า และความงาม ในวิชาศิลปะกับชีวิต 3 และ 4 มีจุดประสงค์ มุ่งให้ผู้เรียน เกิดความรู้ความเข้าใจในด้านศิลปะประยุกต์ (Apply Art) ควบคู่ไปกับ ด้านศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางศิลปะ และวิจารณ์ ได้อย่างเหมาะสม ในวิชาศิลปะกับชีวิต 5 และ 6 จุดประสงค์ที่มุ่งหวัง คือให้ผู้เรียนมีความชื่นชมซาบซึ้งในศิลปะซึ่งเป็นแก่นของการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างเห็นคุณค่า หรือ ศิลปนิยม (Art Appreciation) เป็นการนำศิลปะไปสัมพันธ์กับชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และ ธรรมชาติ โดยการชื่นชม ความงาม และหลักขององค์ประกอบศิลป์เป็นสื่อของความเข้าใจ

หลักสูตร (Curriculum) เป็นหัวใจของการสอน ความสำเร็จของการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ เพราะหลักสูตรจะเป็นข้อกำหนดว่าผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร (กฤตศักดิ์ดา เรือนนาค, 2537) หลักสูตรประกอบไปด้วยจุดประสงค์ หลักการ คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกัน และประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดทำให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (สุมิตร ฤฎากร, 2533) ที่สำคัญมากที่สุดก็คือหลักสูตรจะต้องสนองความต้องการของผู้เรียน และพัฒนาการผู้เรียนไปในด้านต่าง ๆ อันเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และสามารถนำหลักสูตรนั้นไปปรับใช้ได้จริง ดังที่นักพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการทางด้านหลักสูตร และการสอนที่ได้กล่าวไว้

การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา คือ กระบวนการและแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ซึ่งการจัดเรียนการสอนต้องคำนึงว่าการเรียนรู้ที่ควรจะได้รับนั้น ควรจะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยได้รับการกระตุ้นให้เกิดความสนใจจากครูผู้สอน และจะต้องคำนึงอีกว่าเรามีได้มุ่งสอนให้เด็กเป็นศิลปิน แต่เรามุ่งเน้น พัฒนาการทางด้านศิลปะ ที่มีอยู่ในตัวเด็กให้พัฒนาไปจนถึงขีดสุดตามกระบวนการเรียนรู้ และไม่ควรคำนึงถึงผลสำเร็จก่อน แต่ควรคำนึงถึงกระบวนการทำงานของเด็ก (วิบูลย์ จิตรีรัมย์, 2531) การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งให้ เด็กหรือผู้เรียน ได้มีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระ ทางความคิด และการปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้มี พัฒนาการรอบตัว การจัดการเรียนการสอน จะต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ระหว่างบุคคลเพศ วัยและวุฒิภาวะและควรเน้นให้ผู้เรียน รู้จักการแก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ ไปดัดแปลงใช้ได้กับชีวิตจริง (เลิศ อวนันตะ, 2528) ดังนั้นการกำหนดหลักสูตร หรือการจัดการเรียนการสอน จึงต้องให้สอดคล้องกันทันสมัย มีความเป็น เอกภาพเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

รวิช ตาแก้ว (2538) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ของนักวิชาการ หรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาดังนี้

ก. แนวคิดแบบพัฒนาการนิยม (Progressivism), (มาลิจัตร์ เอื้ออานันท์, 2530) กระแสความคิด ของปรัชญาการศึกษา แบบพัฒนาการนิยมได้เริ่มขึ้น ในสหรัฐอเมริกา แนวทาง ทฤษฎีการปฏิบัติทางการศึกษาของปรัชญานี้มีความสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกให้ความสำคัญ กับความเข้าใจในตัวเด็กหรือผู้เรียน และพัฒนาการเรียนรู้ ประการที่ 2 คือความพยายามที่จะทำ ความเข้าใจกับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ศิลปะ (จากระบบฝีมือมาสู่ระบบใหม่) การศึกษา แบบพัฒนาการนิยม ได้แผ่ขยายตัวไปอย่างกว้างขวาง ในสหรัฐอเมริกาซึ่งในปี ค.ศ. 1925 มีการปฏิบัติจริงในด้าน การเรียนการสอน และความรู้ด้านพัฒนาการของเด็กซึ่งเกี่ยวข้องกับศิลปะ และพัฒนาการ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ ได้มาจากนักจิตวิทยาคนสำคัญ คือ โวลเวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) และ เซอร์ เฮอริเบิร์ต รีด (Sir Herbert Read) ต่อมาปรัชญาการศึกษาเน้นในเรื่องของการแสดงออกเฉพาะตัวของเด็ก (Self-expression) เป็นอย่างมาก ซึ่ง

มาจากแนวคิด ของ โอลเวินเฟลด์ และ วิคเตอร์ ดามิโก (Victor D'Amico) มีความเชื่อว่า ประสบการณ์ทางศิลปะที่แท้จริงจะต้องมาจากผลงานบริสุทธิ์ของบุคคลแต่ละคน หรือบุคคลแต่ละกลุ่ม ซึ่งเน้นวัสดุ และวิธีการใหม่ ๆ ดามิโก ใช้ทฤษฎีด้านจิตวิทยาของ โอลเวินเฟลด์ เสริมและสนับสนุน ทฤษฎีของเขา กระบวนการเรียนการสอนแบบที่เรียกว่า "เด็กเป็นศูนย์กลาง" (Childcentered Movement) ได้เริ่มเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว

สรุปการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาตามแนวคิดของการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม (Progressivism)

1. การแสดงออกทางศิลปะ เป็นพัฒนาการการรับรู้จากภายในตัวเด็ก (Inner-self-expression) ศิลปะของเด็กจึงควรจะเป็นศิลปะที่เป็นตัวของตัวเอง ศิลปะของเด็กไม่เหมือนใคร เหมือนศิลปะของผู้ใหญ่ เด็กเห็นโลกด้วยดวงตาที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสา จึงเห็นได้กระจ่างกว่าผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้น เด็กไม่ควรทำงานศิลปะของผู้ใหญ่มา มีอิทธิพลบังคับที่บิดเบือนไป ศิลปะของเด็กควร จะรักษาลักษณะบริสุทธิ์ไร้เดียงสาที่นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ เด็กไม่ควรมีการเรียนรู้โดยการลอก เลียนแบบผู้ใหญ่

2. เด็กควรเรียนศิลปะโดยอิสระ โดยไม่ถูกรบกวนจากอิทธิพลของครูหรือผู้ใหญ่อื่น ครู ไม่ควรพูดถึงศิลปะกับเด็ก เพราะการพูดเป็นการทำลายงานศิลปะและทำลายความคิดสร้างสรรค์ ของเด็ก

3. การเรียนศิลปะไม่ควรมีการประเมินผล ครูไม่ควรพูดวิจารณ์งานของเด็กในเมื่อ ความคิดของเด็กไม่เหมือนผู้ใหญ่ งานของเด็กเป็นงานเฉพาะส่วนตัว ไม่ควรมีใครไปประเมิน คุณค่าของงาน นอกเสียจากผู้ทำผลงานนั้น คือตัวเด็กเอง

4. หน้าที่ของครูคือ ผู้สร้างแรงกระตุ้นให้เด็กอยากทำงาน (Motivate) ครูมีหน้าที่ให้ กำลังใจ (Encourage) และมีหน้าที่ส่งเสริม (Reinforce) แก่เด็กในการเรียนศิลปะ

5. ความสำคัญและหน้าที่หลักของศิลปะศึกษา คือ ให้การศึกษาแก่เด็กโดยเน้นพัฒนาการ ของเด็กด้านความคิดสร้างสรรค์ก็เท่ากับศิลปะจะ เกิดไม่ได้ เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้โดย ใช้ศิลปะ เป็น เครื่องมือ

6. ความสำคัญของการเรียนรู้ทางศิลปะ นั้นคือ กระบวนการทำงาน (Process) มิใช่ ผลงานของศิลปะ (Product)

7. หลักสูตรของศิลปะที่ดี โดย เฉพาะในชั้นประถมจะต้องประกอบด้วยวัสดุและวิธีการ ที่พร้อมพรั่ง คือมีวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ให้มากมายซึ่งเด็กจะได้มีโอกาส หรือ

มีประสบการณ์กับการทำงานด้วยวิธีหรือกระบวนการได้หลากหลายวิธี

๗. แนวคิดการสอนศิลปะศึกษาแบบยึดหลักเกณฑ์ (Discipline Based Art Education) (มัลลิจิตร เกื้ออานันท์, 2530)

มานูเอล บาร์แคน (Manual Barkan) ได้เขียนบทความที่แสดงแนวทางการศึกษาศิลปะของสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1962 ว่าการศึกษาศิลปะนั้นควรต้องเน้นประสบการณ์เสริมสร้างด้านรู้คิด (Cognitive) ซึ่งผู้เรียนจะได้จากการเรียนศิลปะ ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ และการวิจารณ์ศิลปะ ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าศิลปะเป็นแขนงวิชาความรู้ที่มีคุณค่าสำคัญแขนงหนึ่ง การเรียนรู้ศิลปะมิใช่เป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติงานเท่านั้น การใช้ภาษาเป็นสื่อบรรยายวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะ แสดงความคิดเห็นอย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผล ในการวิเคราะห์งานศิลปะเป็นประสบการณ์การสร้างสรรค์ที่สำคัญยิ่ง นักเรียนควรจะได้ทำความเข้าใจ และเรียนรู้จากการศึกษางานศิลปะ จากศิลปินผู้ใหญ่ และศิลปกรรมในอดีต ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรจะต้องมีการสอน การเรียนรู้ในด้านหลักเกณฑ์ ในการพิจารณาวิเคราะห์หลักเกณฑ์ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ หรือตัดสินงานศิลปะ
2. การเรียนศิลปะจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนค้นหาความหมายของศิลปะว่ามีความหมายต่อตัวผู้เรียนและชีวิตของเราเช่นไร
3. การศึกษาศิลปะควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญในด้านสุนทรียภาพ

ชูศักดิ์ เพรสคอตท์ (2530) ได้กล่าวถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปะของไทยไว้โดยสรุปว่า Professor Gorado Feroci ประติมากรที่มีชื่อเสียงของอิตาลี ได้เข้ามาวางรากฐาน และจัดทำหลักสูตรรวมทั้งเขียนและรวบรวมตำราการศึกษาศิลปะไว้มากมาย มีมาตรฐานเทียบเท่ากับประเทศในแถบตะวันตก ต่อมาท่านได้ร่อนสัญชาติเป็นคนไทยในนามของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี และในยุคต่อมาท่านได้รับการยอมรับให้เป็นบิดาแห่งศิลปะไทยสมัยใหม่และ พิระพงษ์กุลพิศาล (2531) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในช่วงนี้ วงการศิลปะตามโรงเรียนต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุน และให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอน ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง

จากแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาจากอดีตเป็นต้นมา ทั้งในต่างประเทศ และในประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกันหลาย ๆ ด้าน ในการจัดการเรียนการสอน และมีการ

เปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบมีการปรับใช้ให้เหมาะสมเข้ากับสถานการณ์ เป็นการผสมผสานคุณลักษณะทางความคิด ความรู้สึก (รวีช ดาแก้ว, 2538) การรับรู้ให้เข้ากับการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างงานศิลปะ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล อันเป็นประโยชน์อันมหาศาลต่อการพัฒนาการศึกษาด้านศิลปศึกษา และการพัฒนาประเทศต่อไป

สุจรีต เพียรชอบ (2524) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ว่า

1. จุดมุ่งหมาย หรือ วัตถุประสงค์เรที่ตั้งใจจะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนบ้าง ถ้าตั้งจุดมุ่งหมายไว้อย่างกว้าง ๆ เรียกว่าจุดมุ่งหมาย แต่ถ้าจุดมุ่งหมายที่ บ่งชี้ลงไป เรียกว่า วัตถุประสงค์
2. การจัดเนื้อหาวิชา และประสบการณ์การเรียนรู้ เราจะจัดเนื้อหาและประสบการณ์ อะไรแก่ผู้เรียน ซึ่งผู้สอนจะต้องวางแผนจัดลำดับเนื้อหาให้เป็นหมวดหมู่และ เรียงลำดับก่อนหลังว่าจะสอนอะไรบ้าง
3. การเลือกวิธีสอนเราจะจัดการเรียนการสอนอย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ วิธีสอนว่าจะสอนโดยวิธีใด
4. การวัดและประเมินผล เราจะมีวิธีการอย่างไรจึงจะรู้ว่าสิ่งที่คาดหวังหรือมุ่งหมายไว้ได้ เกิดกับผู้เรียนแล้วส่วนนี้คือการวัดและการประเมินผล

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2526) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบสำคัญของการสอน รายวิชาต่าง ๆ ที่จะจัดการเรียนการสอน ว่าควรประกอบด้วย

- ก. บทบาท ประกอบด้วย ผู้สอน วิชาที่เกี่ยวข้อง วิชาที่จะต้องเรียนมาก่อน ระดับของวิชา และคำอธิบายรายวิชา
- ข. วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์เฉพาะ (เชิงพฤติกรรม) วัตถุประสงค์ทั่วไป
- ค. การเรียนการสอนประกอบด้วย เนื้อหารายวิชาวิธีการสอน กิจกรรม และการวัดและประเมินผล

ทาบ (Taba, 1962) นักพัฒนาหลักสูตรได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลัก ของรายวิชา ประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ วิชา
2. เนื้อหารายวิชาและเวลาเรียน

3. กระบวนการเรียนการสอน

4. การประเมินผล

ในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรต้องการ จะต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนในสาระสำคัญของหลักสูตร และตัวผู้เรียนซึ่ง สุลักษณ์ ศรีบุรี (2539) ได้เสนอกลวิธีที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการคือรู้จักการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคม ไว้ในรายงานการสัมมนาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา ในระดับประถมและมัธยมศึกษา ดังนี้

- 1) เน้นการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่รักการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ทั้งงาน และนอกชั้นเรียน เกิดนิสัยการเรียนรู้ที่มีจุดหมายเพื่อให้เห็นความเคลื่อนไหวของสังคมและโลก
- 2) มีการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีการวางแผนให้สอดคล้องกัน มุ่งเน้นให้การส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้อย่างมีระบบ ช่างคิด ช่างสังเกต มีเหตุผล
- 3) เน้นวัฒนธรรมการสอน ให้รู้จักการประเมินตนเอง วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และการปรับปรุงตนเองเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ที่ดี ซึ่งจะแก่นิสัยการใฝ่คว้าและการไม่รู้จักประเมินตนเอง
- 4) การจัดรายวิชาเพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ในเรื่องการพัฒนาอาชีพควรมีรายวิชาเลือกให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง ควรมีการร่วมมือกับภาคเอกชนในการส่งเสริมให้นักเรียนไปฝึกงาน ฝึกการซื้ออุปกรณ์ ขยายรายการสารคดีต่าง ๆ และอาจขอยืมสื่อหรือขอวิทยากรมาช่วยเสริม การจัดการเรียนการสอน
- 5) ครู ปัจจุบันเป็นปัญหาวิกฤต บางคนไม่มีจิตวิญญาณของความเป็นครู จะมองวิชาชีพของครูเป็นวิชาชีพเพื่อความอยู่รอดของตนเอง จะทำอย่างไรให้ครูเกิดคุณธรรมน่าจะมีสิ่งที่ยอมรับเพื่อทำให้เกิดความมั่นคง ถ้าปัจจัยครูไม่พร้อมก็จะไม่ไปถึงนักเรียน แนวทางส่งเสริม น่าจะเป็นการเพิ่มงบประมาณ หรือประชุมสัมมนาเพื่อเปิดโลกทรรศน์
- 6) วิธีสอน มีวิธีใหม่ ๆ อยู่เสมอในการนำไปใช้แต่ยังขาดการเผยแพร่การส่งเสริมให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงซึ่งหลักการที่ว่า ครูคือผู้สอน นักเรียนคือผู้เรียน จะขัดแย้งกับสภาพปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้วิธีแปลกเปลี่ยนความคิดเห็น

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนหมายถึงการดำเนินการของคน คนหนึ่งหรือหลาย ๆ คน ที่จะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้แก่นักเรียนคนหนึ่ง หรือหลายๆ คน เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ (วรรณวิภา คุณะเกษม, 2527) ผู้เรียน ผู้สอน การดำเนินการตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชาด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล จัดว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และ การกำหนดหลักสูตรหรือการจัดการเรียนการสอน นอกจากต้องให้สอดคล้องกันในเรื่ององค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้นยังต้องมีกลวิธีต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วย จากการศึกษาขององค์ประกอบที่สำคัญ ของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้พบว่ามีความคิดเห็นสอดคล้องกันคือ องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ต้องประกอบไปด้วย

- (1) การกำหนดจุดประสงค์
- (2) เนื้อหารายวิชา
- (3) การจัดการเรียนการสอน
- (4) การวัดและประเมินผล

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการกำหนดจุดประสงค์

จุดประสงค์ในการสอน จะเป็นแนวทางในการจัดเตรียมประสบการณ์ หรือกิจกรรม ยิ่งจุดประสงค์นั้นมีลักษณะ เฉพาะ เจาะจง เท่าใด ก็ยิ่งจะเป็นแนวทางในการเตรียมกิจกรรมอุปกรณ์ และแหล่งวิทยาการอื่น ๆ ได้มากเท่านั้น การเขียนวัตถุประสงค์ในการสอนนั้น ควรจะเขียนทั้งวัตถุประสงค์หลัก(ทั่วไป หรือกว้าง) และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมคู่กันไป จะทำให้ผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนคิดกิจกรรมได้กว้างขวาง และตรงจุดได้มากกว่า

1.1 วัตถุประสงค์แบบทั่วไป หรือแบบกว้าง (General Objectives หรือ Broad Objectives) เป็นวัตถุประสงค์การสอนที่กล่าวถึง ความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียน ในการสอนเรื่องหนึ่งความคาดหวังนั้นกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ มิได้แสดงพฤติกรรมที่ชัดเจนของผู้เรียน วัตถุประสงค์ทั่วไปนี้ เป็นหลักการเรียนการสอน มักจะเกิดขึ้นในใจของผู้สอนก่อนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเขียนวัตถุประสงค์ทั่วไป เราจะกล่าวว่า เรามุ่งให้ผู้เรียนรู้อะไร รู้จักอะไร เข้าใจอะไร

จะนำสิ่งใดไปใช้ที่ไหน เวลาใดจะวิเคราะห์ห้อยู่ไร ได้มีทัศนคติที่ดีในเรื่องใด มีความซาบซึ้งในเรื่องใด เกิดความรู้สึกลอย่างไร มีทักษะในเรื่องใด

1.2 วัตถุประสงค์แบบเฉพาะ หรือ แบบแคบ หรือ เชิงพฤติกรรม (Specific Objectives หรือ Narrow Objectives หรือ Behavioral Objectives) ฮันนา และ ไมเคิลลิสต์ (Hanna and Michelist, 1977) ได้กล่าวเน้นถึงบทบาทของจุดประสงค์ ในการสอน ว่าจุดประสงค์ในการสอน (Instructional Objectives) เป็นการกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงถึงผลที่ต้องการได้รับการสอน ซึ่งมักจะออกมาในรูปแบบ พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับเป้าประสงค์ใหญ่ มีประโยชน์ในการวางแผนการสอน และการประเมินผลโดยเฉพาะ ซึ่งเราเรียกจุดประสงค์ดังกล่าวว่า จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives หรือ Performance Objectives)

กรมวิชาการ (2534) ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ๒ แบบดังนี้

1. จุดประสงค์ปลายทาง ควรสะท้อนผลรวมทั้งหมดที่มุ่งหวังปรารถนาจะให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคนเมื่อได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนวิชานั้นครบถ้วนแล้ว อาจให้สะท้อนจุดเน้นเด่น ๆ ของเนื้อหาวิชาและพฤติกรรมสำคัญ ๆ ของวิชานั้น หรืออาจสะท้อนผลสรุปขั้นสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้ก็ได้
2. จุดประสงค์นำทางมีวัตถุประสงค์ให้ผู้สอนได้พิจารณาถึงผลการเรียนย่อย ๆ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ควรที่จะเกิดขึ้นในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในแต่ละเรื่องย่อย ส่วนใหญ่จะเขียนจุดประสงค์นำทางนี้ควบคู่กันไปกับหัวข้อเรื่องย่อย ๆ และคู่กับประโยคสาระสำคัญของแต่ละหัวข้อย่อยนั้น

จากงานวิจัย ของ มาลีญา กองสุข (2534) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับ จุดประสงค์การศึกษา และจุดประสงค์การเรียนรู้ ว่าการที่จะประเมินผลการเรียนของนักเรียนได้ว่าผ่าน หรือไม่ผ่าน ดีหรือไม่ดีเพียงใด จำเป็นต้องมีการกำหนดจุดประสงค์การศึกษาไว้ เพื่อช่วยในการตรวจสอบดูว่านักเรียนบรรลุถึง จุดประสงค์การศึกษาที่กำหนดไว้หรือไม่ และเพื่อให้ทราบว่าที่กำหนดไว้นั้น จะแสดงออกอย่างไรและต้องครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน

จะเห็นได้ว่าจุดประสงค์ปลายทางมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั่วไปอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของความคาดหวัง ที่มีต่อผู้เรียนในการสอนเรื่องหนึ่งซึ่งจุดประสงค์ปลายทางนั้นจะสะท้อน

ผลรวมทั้งหมดที่มุ่งหวัง แต่จุดประสงค์นั้นอาจสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือไม่ได้ และสำหรับการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม มักจะได้อะไรมา จากการคิดวัตถุประสงค์ทั่วไปก่อน เช่นเดียวกับการเขียนจุดประสงค์นั้นอาจได้จากการเขียนจุดประสงค์ปลายทางก่อน

จากการศึกษางานวิจัย ที่เกี่ยวข้องและแนวคิดของนักวิชาการพบว่า จุดประสงค์ลักษณะกว้างที่รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ต้องการเข้าด้วยกัน จุดประสงค์ของหลักสูตร จะต้องสอดคล้องกับ จุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมาย ในการจัดการศึกษาของชาติ ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายทางการจัดการศึกษา จะต้องคำนึงถึง พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้บังเกิดแก่ผู้เรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและความสามารถทางสติปัญญา
2. จิตพิสัย (Affective Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาด้านความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง
3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะหรือความชำนาญในการใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกาย (Bloom, 1982)

จุดประสงค์ทั่วไปของศิลปศึกษา

1. ส่งเสริมความรู้ซึ่งความสามารถโดยธรรมชาติ (Aptitude) ของแต่ละบุคคลในทุก ๆ ทางเพื่อการรับรู้สิ่งต่างๆ (Perception) ได้ด้วยความเข้าใจอย่างถูกต้องและสามารถที่จะสนองตอบได้ ด้วยความรู้สึกอารมณ์ หรือการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม
2. สร้างเสริมความสัมพันธ์ ในทุก ๆ ทางของการรับรู้ และการสนองตอบต่าง ๆ ดังกล่าวในข้อแรก ระหว่างกันและกันของบุคคลในสังคมนั้นๆ ภายใต้อะไรสิ่งแวดล้อมต่างๆ
3. สร้างเสริมความสามารถในการแสดงออก ทางความรู้สึกนึกคิด ที่สื่อความหมายได้ ของแต่ละบุคคล
4. สร้างเสริมความสามารถในการแสดงออกที่สื่อความหมายได้จากประสบการณ์ความทรงจำ หรือความนึกคิดต่าง ๆ ที่อาจมีเหลืออยู่เพียงบางส่วน หรือยังคงมีอยู่ทั้งหมดในจิตใจได้สำนึก ของแต่ละบุคคล

5. สร้างเสริมการแสดงออกทางความคิด เกี่ยวกับสุนทรีย และหน้าที่ของศิลปะ

ถ้าพิจารณาจากหลักสูตรศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะพบว่าหลักสูตรได้วางเป้าหมายสำหรับผลที่ได้รับจากการเรียนการสอน 5 ประการด้วยกันคือ (วิรุณ ตั้งเจริญ: 2539)

1. คุณภาพทางบุคลิกภาพ คือมุ่งให้การเรียนการสอนศิลปศึกษา บรรลุเป้าหมายในอันที่จะสร้างเสริมบุคลิกนิสัยของผู้เรียนให้มีศิลปะนิสัยที่ดีงาม เห็นคุณค่าและนิยมชมชื่นในความงาม เป็นคนมีความปรารถนาระยะเยียดอ่อน และมีรสนิยมดีในการเลือกสรรสิ่งต่าง ๆ

2. สมรรถภาพทางศิลปะ คือมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแสดงออก และสร้างสรรค์ศิลปะ ประกอบกับเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจทางด้านศิลปะตามความเหมาะสมด้วย

3. ความสามารถในการประยุกต์ใช้ คือความสามารถที่ผู้เรียนจะได้ประยุกต์ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความสามารถ ความรู้ และความเข้าใจทางศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การรู้จักออกแบบ สร้างหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

4. เพื่อตรวจสอบความถนัด คือความพยายามที่จะสำรวจ ความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อที่จะสนับสนุนนักเรียนแต่ละคน ที่มีความถนัดแต่ละด้าน ได้เรียนรู้หรือศึกษาต่อตามความถนัดนั้น ซึ่งผู้ที่มีความถนัดทางศิลปะ ก็ควรจะได้รับการสนับสนุน ทางด้านศิลปะ

5. ประสิทธิภาพของการอยู่ร่วมกันในสังคม คือเป้าหมายที่มุ่งให้ผู้สอนตระหนักถึงการสร้างบรรยากาศ หรือการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ปฏิบัติงานร่วมกัน ร่วมมือกัน ผสานความคิดกัน ช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันที่ดีงาม ทั้งชีวิตในโรงเรียนและสังคม

จุดประสงค์รายวิชาบังคับแก่น(วิชาศิลปะกับชีวิต)

เมื่อพิจารณาจุดประสงค์ของหลักสูตร จากคำอธิบายรายวิชาศิลปะกับชีวิต พอจะสรุปกรอบของจุดประสงค์ ศิลปะกับชีวิต 1 และ 2 ว่ามีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานศิลปะด้านทัศนศิลป์ (Visual Art) ควบคู่ไปกับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic Art) ศิลปะกับชีวิต 3, 4 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในด้านศิลปะประยุกต์ (Apply Art) ควบคู่ไปกับด้านศิลปวิจารณ์ (Art Criticism) ศิลปะกับชีวิต 5 และ 6 ให้ผู้เรียนมีความชื่นชม ชาบชึ้งในศิลปะ ซึ่งเป็นขั้นการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเห็นคุณค่า หรือ ศิลปะนิยม (Art Appreciation)

สรุปได้ว่า จุดประสงค์การเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับ คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ซึ่งจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปะ ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ของรายวิชาบังคับแกนศิลปะ (ศิลปะกับชีวิต 1-6) จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปะ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เน้นให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้และเห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และนำศิลปะมาพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้านอย่างมีรสนิยม และเลือกปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสนใจอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและจากการประมวลแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับ ด้านจุดประสงค์ พบว่าจุดประสงค์การเรียนรู้นอกจากจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแล้ว ยังต้องมีความน่าสนใจ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้

2. ด้านเนื้อหารายวิชา

เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาความรู้ และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญในการเรียนรู้ เป็นส่วนที่จะต้องตอบสนองหลักสูตร (วูด วิดเนส, 2530) และมีสาระหรือความรู้ และประสบการณ์ของการเรียนรู้ (Learning Experiences) (Smith, Stanley and Shores, 1957) มีความเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และเรียงตามลำดับความยากง่ายไม่สลับซับซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับ กายเอ และ บริก (Gagne and Briggs, 1974) ให้ความหมายว่า เนื้อหารายวิชาหมายถึง สาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ในการเรียนรู้ เนื้อหารายวิชาที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ แบ่งออกได้หลายลักษณะ เช่น ข้อมูลที่เป็นความรู้, เจตคติ, ทักษะ

เนื้อหาวิชา เป็นส่วนหนึ่งของรายละเอียดของวิชาที่กำหนดไว้ในแบบเรียนและแบบเรียนก็ต้องสอดคล้อง กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หรือสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา ซึ่งเนื้อหา นั้นจะต้องอาศัยจุดมุ่งหมายเป็นหลัก การบรรจุเนื้อหาที่ต้องพิจารณาว่าเนื้อหาใดควรนำไปสอนก่อน และหลัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรู้ และพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ผู้เรียนควรรู้อะไร มีประสบการณ์อะไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวและจัดลำดับความรู้และประสบการณ์อย่างไร จึงจะเกิดผลการเรียนสูงสุด (กฤษฎา กรุดทอง, 2526)

สังัด อุทรานันท์ (2520) ให้ความเห็นว่า ความหมายของเนื้อหาวิชา ในทางจิตวิทยาการเรียนรู้ เนื้อหาสาระของวิชาเป็นเสมือนอุปสรรคที่วางกั้นระหว่าง แรงจูงใจของผู้เรียนกับจุดหมายปลายทาง ซึ่งนักจิตวิทยาการเรียนรู้ถือว่า อุปสรรคเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ถ้าไม่มีปัญหา หรือไม่มีอุปสรรคมาวางกั้นระหว่างผู้เรียนกับจุดหมายนั้นจะไปถึงได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิม ในลักษณะเช่นนี้ การเรียนรู้ก็จะไม่เกิดขึ้นเลย

ธารง บัวศรี (2504) ได้จัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทสามัญทั่วไป (General Subject Matter) ได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการปกครอง อันก่อให้เกิดชนบทรรมนิยม ประเพณี และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งบุคคลต่าง ๆ นำมาใช้ในวงการทำงาน และสังคม สิ่งต่าง ๆ

เหล่านี้ เดินสวนกันอย่างไม่เป็นทางการ ในครอบครัวและสังคมแคบ ๆ ต่อมาภายหลังจึงมีการปรับปรุง เข้าเป็นหมวดหมู่จัดสอนในโรงเรียน

2. ประเภทต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะ (Specialized Subject Matter) หมายถึงสิ่งที่บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้ เนื่องจากสภาวะที่แตกต่างกับความเป็นอยู่และความจำเป็น เช่น ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ได้แก่ ช่างไฟ ช่างไม้ นักบริหาร

3. ประเภทที่เกี่ยวข้อง กับข้อเท็จจริง หรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ (Rescriptive Subject Matter) ได้แก่สิ่งที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงในอดีต และปัจจุบัน เช่น เรื่องประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ปัจจุบัน

4. ประเภทเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนและกฎข้อบังคับ หรือมาตรฐานที่สังคมยึดถือกัน (Formative Subject Matter) ได้แก่ ข้อบังคับทางศีลธรรม จรรยา ข้อบังคับการศึกษา และการเล่นต่าง ๆ เรื่องราวที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ

เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา

เสริมศรี ไชยศร (2528) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอนต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความต้องการความมุ่งหวังของสังคม และต้องมีการตามวิชาความรู้ที่มีอยู่ในโลก ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระดับใด ประถม มัธยม หรืออุดมศึกษา เราไม่ควรตัดสินใจว่า เนื้อหาเรื่องนี้ควรอยู่ในหลักสูตร เพราะว่าได้อยู่ในหลักสูตรตลอดมา เราควรต้องตรวจทานประเมินอยู่เสมอ เพื่อจะได้จัดเนื้อหาให้เหมาะสม กับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้กำหนดเนื้อหาต้องพิจารณาถึง

1. ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา (Scope) มีอะไรบ้างที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ควรเน้นที่จุดใด ซึ่งต้องพิจารณาจากหลายสิ่ง เช่น

1.1 คุณค่าของเนื้อหานั้น ซึ่งเป็นผลของการพิจารณาวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และการพิจารณาสภาพสังคมอีกทีหนึ่ง

1.2 ความรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก และความสามารถของเด็ก

1.3 เนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง

1.4 ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมาช่วยกันคิดในเรื่องความสำคัญ ก่อนหลังจากของเนื้อหา

1.5 การวิจัย และการทดลอง

1.6 จอกล่าสนการณ์นำเนื้อหาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

1.7 ความพอเพียงของบุคลากร สถานที่

2. ลำดับขั้นตอนของเนื้อหา (Sequence) ควรพิจารณาจากสภาพแวดล้อม ความเป็นเหตุเป็นผล ความยากง่าย ความเป็นรูปธรรม นามธรรม ความสนใจของผู้เรียนเพื่อพิจารณาสิ่งเหล่านี้แล้วจึงตัดสินใจว่าจะสอนอะไรก่อนหลัง

3. ระยะเวลา(Duration)เนื้อหาเหล่านี้ ควรจะใช้เวลาในการเรียนนานเท่าใด เนื้อหาสำหรับเรื่องหนึ่ง ๆ จะต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ต้องครอบคลุมประสบการณ์ ความคิดรวบยอด ทักษะ ค่านิยมและควรเลือกให้สัมพันธ์กับชีวิตที่มากที่สุด

สุจริต เพียรชอบ(2526) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาไว้พอสรุปได้ว่า บัณฑิตมีความรู้และวิทยาการต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นในการสร้างหลักสูตรหรือการกำหนดเนื้อหาวิชานั้น ควรจะพิจารณาว่าจะสามารถช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้มากที่สุดโดยมีเกณฑ์การเลือกเนื้อหาวิชาพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. ความทันสมัยและความถูกต้องของเนื้อหาวิชาคือ เนื้อหานี้จะต้องมีสาระที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

2. เนื้อหาวิชาเหล่านี้จะต้องเหมาะสมกับวัย ลักษณะตลอดจนความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเพื่อจะได้เรียนอย่างรู้คุณค่าของวิชาอันก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงตามมา

3. เนื้อหาวิชาเหล่านี้ควรสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมเพื่อเนื้อหาวิชานั้นจะได้มีความหมายและมีคุณค่าช่วยให้นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้

4. เนื้อหาวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตร หรือควรเลือกไว้ให้นักเรียนนั้น ควรเป็นประโยชน์แก่ชีวิตผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต เมื่อเรียนแล้วนอกจากจะสามารถ ไปปฏิบัติภาระกิจตามปณิธานของสถาบันแล้ว ควรนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ด้วย

5. เนื้อหาวิชาควรกว้างขวาง ลึกซึ้งและมีสัดส่วนพอดี ไม่ควรเน้นในเรื่องปริมาณมากนักควรเน้นในแง่ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิด มีวิสัยทัศน์ วิธีการเรียนรู้เกิดความคิดรวบยอด และสามารถถ่ายทอดความรู้ความคิดอย่างหนึ่ง ไปสู่อีกอย่างหนึ่ง ที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันได้

6. เนื้อหาวิชา ควรจะเน้นในสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย คือไม่ ควรเน้นในเรื่อง วิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว ควรจะเน้นในเรื่องการสื่อสาร สุนทรียภาพ จริยธรรม และวัฒนธรรมบ้าง

ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton อ้างใน โภคินทร์ รังสยาพนธ์, 2526) ได้เสนอความคิดว่า เนื้อหาวิชาควรมี 3 ลักษณะ

1. วิชาเลือกสามัญ (Universal) คือสิ่งที่มีลักษณะร่วมกันหรือเป็นสากล ที่ทุกคนควรรู้เหมือน ๆ กัน
2. วิชาลักษณะพิเศษ (Specialties) คือสิ่งที่ เป็นลักษณะเฉพาะ หรือพิเศษขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคมและบุคคลที่ศึกษา
3. วิชาลักษณะของใหม่ในสังคม (Electives) คือสิ่งที่ให้เลือกอย่างเสรี ตามความสนใจ เติมสิ่งที่ขาด หรือสนองความต้องการที่เกิดขึ้นใหม่ตามยุคสมัย

ทาบ (Taba, 1970) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาไว้ 6 ประการ คือ

1. เชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละวิชา
2. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. มีความสมดุลย์ ระหว่างความกว้างกับความลึก
5. สอดคล้องกับความจริงในสังคม
6. สอนความมุ่งหมายได้หลายประการ

สังต์ อุทรานนท์ (2528) กล่าวไว้เกี่ยวกับเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาโดยอาจพิจารณาจากหลักเกณฑ์ 4 ประการต่อไปนี้

1. เกณฑ์ความถูกต้อง (Criterion of Validity) คือสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ หรือเป็นความจริงตามสภาพ
2. เกณฑ์แห่งความสามารถที่จะเรียนรู้ (Criterion of Learningability) เป็นหลักเกณฑ์ที่จะใช้คัดเลือกเฉพาะความรู้ ที่มีความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน
3. เกณฑ์แห่งความสำคัญ (Criterion of Significance) ถือว่าเป็นเกณฑ์ที่

สำคัญของการเลือกเนื้อหารายวิชา โดยทั่วไปจะพบใน เนื้อหาวิชาที่สร้างโดยอาศัยข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ

4. เกณฑ์แห่งความสนใจ(Criterion of Interest) หลักเกณฑ์ข้อนี้สืบเนื่องมาจากหลักการเรียนรู้ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด ถ้าสิ่งที่เรียนนั้น เป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ

สุมิตร คุณากร(2528) ได้สรุปหลักเกณฑ์การพิจารณาเนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ที่เลือกมาควรสอดคล้อง กับจุดประสงค์การสอน
2. ประสบการณ์และกิจกรรมนั้นควรก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน
3. กิจกรรมนั้นอยู่ในขอบเขตที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้
4. กิจกรรมนั้นควรส่งเสริมจุดประสงค์ของการสอนในหลายๆ ด้าน
5. ประสบการณ์ และกิจกรรมนั้นควรสอดคล้อง กับความแตกต่างระหว่างบุคคล

พร้อมฉัตร เรसानนท์(2531) ได้สรุปเกณฑ์การเลือกเนื้อหาวิชาศิลปะศึกษา ว่าควรพิจารณาดังต่อไปนี้

1. เกณฑ์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ในการตัดสินใจเลือกเนื้อหาวิชาต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ ความสนใจในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
2. เกณฑ์ความรู้ที่จะช่วยกระตุ้นจินตนาการของผู้เรียน ซึ่งก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
3. เกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคคลและสังคม
4. เกณฑ์ที่เป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชานั้น ๆ

เมื่อพิจารณาจากคำอธิบายรายวิชาบังคับแกนศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งแบ่งเป็นรายวิชาศิลปะกับชีวิต 1-6 นั้น เฉพาะในด้านทัศนศิลป์ เนื้อหาถูกกำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชาดังนี้

1. ศิลปะกับชีวิต 1 (ศ 101)

การเขียนรูปและ/หรือการปั้นรูปตามแบบหรือของจริง โดยเน้นการสังเกต รูปร่าง

รูปทรง ขนาดและสัดส่วน

2. ศิลปะกับชีวิต 2 (ศ 102)

การเขียนรูปและ/หรือการปั้นรูปเป็นทิวทัศน์หรือเรื่องราวการดำเนินชีวิต และอื่นๆ ตามความสนใจ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ของแต่ละคน

3. ศิลปะกับชีวิต 3 (ศ 203)

ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องจิตรกรรมและ/หรือ ประติมากรรม ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการของแต่ละคน

4. ศิลปะกับชีวิต 4 (ศ 204)

ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง งานออกแบบเบื้องต้น ตามความถนัด

5. ศิลปะกับชีวิต 5 (ศ 305)

การนำความรู้ ทางทัศนศิลป์ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

6. ศิลปะกับชีวิต 6 (ศ 306) ชั้น ม.3

การนำความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

จากเนื้อหาที่ได้มาจากคำอธิบายรายวิชาจะเห็นว่า การดำเนินการ ด้านเนื้อหา รายวิชาศิลปะกับชีวิต ในด้านทัศนศิลป์ได้กำหนดให้เนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของเนื้อหา ความรู้ทั่วไปทางทัศนศิลป์ และส่วนของมวลประสบการณ์ทักษะในการปฏิบัติงานทางทัศนศิลป์ เนื้อหาวิชาจึงเป็นตัวกำหนดรายละเอียดของประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้ สามารถจะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งในชีวิตประจำวัน การเรียนวิชาอื่น ๆ และการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคตการกำหนดเนื้อหาสาระใน รายวิชา จึงมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้อ การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากแนวคิดของนักวิชาการ ประเด็นสำคัญคือการกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน และการเก็บรวบรวมความคิดเห็นข้อมูลจากสังคม โดยอาจจะถามความคิดเห็นจากศิษย์เก่า จากประชาชนทั่วไป และการวิเคราะห์งานในตลาด รวมไปถึงทักษะของอาจารย์แต่ละท่านด้วย (ไพฑูริย์ สีนลาร์รัตน์, 2526) และจากแนวความคิดในด้านเกณฑ์การเลือกเนื้อหาของนักวิชาการ ดังที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า เนื้อหาอาจจำแนกเป็นความรู้ ความเข้าใจ ความคิดรวบยอด การแก้ปัญหา

ความคิดสร้างสรรค์ทักษะ คำนิยม และในวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา ได้กำหนดเนื้อหา วิชาศิลปะ กับชีวิต 1-6 คือมวลงของประสบการณ์ทางทัศนศิลป์ ทักษะในการปฏิบัติงานทางศิลปะ และส่วนของ ความรู้ทั่วไป รวมทั้งทฤษฎีทางศิลปศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึง ความสอดคล้องกับจุดประสงค์ ของ รายวิชา ความพร้อมตามวุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสรุปได้เกณฑ์ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

1. มีความถูกต้องทางวิชาการ ทันท่วงที สอดคล้องกับความจริงในสังคม นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้
2. มีความน่าสนใจ และตรงตามความต้องการของผู้เรียน
3. มีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และสามารถเรียนรู้ได้ตามวุฒิภาวะ
4. มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
5. มีความต่อเนื่องของเนื้อหาต่อจากที่เรียนผ่านมา

3. ด้านกิจกรรมการเรียน

การเรียนหรือการศึกษา คือ กระบวนการส่งสอนกระบวนการฝึกอบรม หรือกระบวนการ ถ่ายทอด ความรู้ ความชำนาญ และทัศนคติ (ภิญโญ สาคร, 2521 อ้างในพูนสม จรจนวิทย์, 2536) การศึกษาหมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทุกวิถีทางทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและสามารถที่จะนำความเจริญงอกงามนั้น ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตอย่างราบรื่น และเป็นสุขในสังคม และการที่จะได้มาซึ่ง เป้าประสงค์นั้นนั้นในวงการศึกษา ถือว่าขึ้นอยู่กับ การเรียนการสอน ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (วณิช บรรจง, 2516) สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ การเรียนการสอนศิลปศึกษาจะไม่เป็นไปตาม ความคาดหวังของหลักสูตร ถ้าขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ไปสู่สภาพการเรียนที่พึงปรารถนา การมีห้องปฏิบัติการทางศิลปะ วัสดุอุปกรณ์การสอนและฝึก คู่มือ การสอน แผนการสอน ตลอดจนสื่อการเรียนต่างๆ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529) สิ่งสำคัญของการเรียน การสอนศิลปะคือ ท้าย่างไรจึงจะช่วยให้เด็กเรียนมีความกระตือรือร้น ที่จะเรียนเป็นกิจวัตะนั้น หากได้ใช้วิธีละมุนละม่อมคือ การเสริมกำลังใจ สร้างความเพลิดเพลิน สร้างความเชื่อมั่นตนเอง ให้แก่นักเรียนจะเป็นวิธีการสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ได้อย่างถาวร (อุบล ตูจันตา, 2532)

บลูม (Bloom) กล่าวว่า เมื่อเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ประการคือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ (Cognitive Domain) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง เช่น การเรียนรู้ความคิดรวบยอด

2. การเปลี่ยนแปลง ทางด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก (Affective Domain) หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ทางด้านจิตใจ เช่น ความเชื่อ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เพื่อให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ (Psychomotor Domain) เช่น การว่ายน้ำ เล่นกีฬาต่าง ๆ เล่นดนตรี เป็นต้น

ไทเลอร์ (Tyler, 1971) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ว่า "ประสบการณ์การเรียนรู้หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และเงื่อนไขภายนอกในสิ่งแวดล้อม(เนื้อหาสาระหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ตนเอง) ที่เขาพอจะตอบสนองได้ การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นโดยผ่านการกระทำของผู้เรียน เขาเรียนรู้จากสิ่งที่กระทำไม่ใช่สิ่งที่ครูเป็นผู้กระทำ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าประสบการณ์เป็นผลรวมของเนื้อหา กับการกระทำของผู้เรียน

หลักทั่วไปในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดของไทเลอร์(Tyler) มีดังนี้

1. เพื่อที่จะสนองแนวคิดที่กำหนดไว้ นักเรียนต้องมีประสบการณ์ที่เอื้อต่อการแสดงชนิดของพฤติกรรมที่จุดหมายไว้ล่วงหน้า นั่นคือถ้าจุดหมายกำหนดไว้ว่า เพื่อพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาจุดหมายนี้จะไม่สามารถบรรลุได้ จนกว่าประสบการณ์การเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แก้ปัญหาจริง ๆ ถ้าจุดหมายกล่าวว่า เพื่อพัฒนาความสนใจในการอ่านหนังสืออย่างกว้างขวางจุดหมายนี้จะบรรลุได้ ก็ต่อเมื่อ ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและเป็นที่น่าพอใจอย่างจริงจัง

แต่เนื่องจาก ความสมบูรณ์ของจุดหมายมิได้อยู่ที่ข้อกำหนดพฤติกรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีข้อความที่กำหนดเนื้อหาไว้ด้วย ดังนั้น จึงเป็นความจริงที่ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกระทำกับเนื้อหานั้น ๆ ด้วย เช่น ถ้าจุดหมายกำหนดให้ รู้จักแก้ปัญหาสุขภาพได้ ก็จะต้องเปิดโอกาสให้เขาได้แก้ปัญหาสุขภาพจริง ๆ มิใช่ปัญหาในเรื่องอื่นอันนี้จึงเป็นหลักการพื้นฐานที่มีประโยชน์ต่อการเลือกเนื้อหา และประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อสนองจุดหมายต่าง ๆ ที่วางไว้

2. หลักการทั่วไป ประการที่สอง ก็คือว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ว่า นักเรียนพอจะจากการกระทำกิจกรรม ที่กำหนดไว้ในจุดหมาย ในกรณี ของประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาสุขภาพนั้น จุดสำคัญอยู่ที่ว่า ประสบการณ์ไม่เพียงแต่เปิดโอกาสให้เขาได้แก้ปัญหาทางสุขภาพเท่านั้น แต่การแก้ปัญหาเหล่านี้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพสร้างความพอใจให้แก่เขาด้วย ถ้าประสบการณ์ไม่เป็นที่น่าพอใจ การเรียนรู้ที่พึงปรารถนาก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ และอาจทำให้เกิดสิ่งที่ตรงข้ามกับจุดหมายก็ได้ ข้อเท็จจริงจะมีผลเช่นเดียวกัน ในกรณีของประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความสนใจในการอ่านกล่าวคือ นักเรียนไม่เพียงแต่มีโอกาสดูหนังสืออย่างมากมายเท่านั้น แต่จะต้องได้รับความพอใจจากพฤติกรรมการอ่านของเขาด้วย

3. หลักการทั่วไปเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ก็คือ ปฏิกริยาตอบสนองที่พึงปรารถนาจากประสบการณ์จะอยู่ในขอบเขตของความเป็นไปได้ (Range of Possibility) ของผู้เรียนหมายความว่า ประสบการณ์นั้น ๆ จะต้องเหมาะสมกับความสามารถในขณะนั้น ความพร้อมและอื่น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ "ครูต้องเริ่มจากจุดที่นักเรียนพร้อม" ถ้าประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนยังไม่สามารถทำได้ ก็จะทำให้เกิดความล้มเหลวทันที ครูจึงจำเป็นต้องทราบข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนอย่างเพียงพอ เช่น ความสามารถภูมิหลัง ความพร้อมทางจิตใจ เพื่อให้แน่ใจว่าพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น มีความเป็นไปได้

4. หลักการทั่วไปประการที่สี่ ก็คือ มีประสบการณ์เฉพาะอย่างอยู่เป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้บรรลุจุดหมายทางการศึกษานั้นได้ด้วยกัน ตรงกันข้ามที่ประสบการณ์ทางการศึกษาตรงตามเกณฑ์ของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มันก็มีประโยชน์ในการทำ บรรลุจุดหมายที่วางไว้ มันอาจจะมีประสบการณ์จำนวนมากที่คิดว่าสนองจุดหมายที่วางไว้ และ เกิดผล เช่นนั้นจริงดังนั้น ครูและโรงเรียน จึงต้องพัฒนาประสบการณ์ทางการศึกษาไว้เป็นจำนวนมากเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน แต่มีการเลือกประสบการณ์ที่เหมาะสมกับความสนใจของนักเรียนจึงไม่จำเป็นที่หลักสูตรจะต้องกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ในลักษณะที่เจาะจงและจำกัด

5. ประสบการณ์การเรียนรู้กันเดียวกัน อาจจะสนองจุดหมายได้หลายจุด เช่นขณะ ที่นักเรียนกำลังแก้ปัญหาในเรื่องสุขภาพ เขายังได้รับข้อมูลบางอย่างในสาขาสุขภาพอีกด้วย เขาอาจจะพัฒนาเจตคติบางประการต่อความสำคัญของวิธีการทางสุขภาพสาธารณะ นักเรียนอาจจะพัฒนาความสนใจหรือความไม่ชอบต่องานในสาขานั้น จึงดูเหมือนว่าทุก ๆ ประสบการณ์มักจะสนองตอบจุดหมายการเรียนรู้ มากกว่าหนึ่งจุดหมาย ในแง่บวกถือได้ว่าเราได้เปรียบมากเพราะประหยัดเวลา

กระบวนการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

ธรรมชาติของวิชาศิลปะศึกษา มีความแตกต่างไปจากวิชาอื่น เป็นวิชาเฉพาะสาขา (รวิช ตามแก้ว, 2538) และมีการเรียนการสอนแตกต่างไปจากสาขาอื่น เกษร รัตนะจारी (2536) ได้แบ่งการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

ก. Discipline Based Art Education หรือ DBAE การสอนแบบนี้ เป็นการฝึกการทำงานตามขั้นตอน โดยมีครูเป็นผู้กำกับการสอน และคอยชี้แนะให้นักเรียนปฏิบัติตาม ซึ่งผลงานที่ได้จะมีลักษณะเดียวกันหมด การสอนตามแบบนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของครู ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะ ในโรงเรียนเพราะครูศิลปะสามารถสอนให้นักเรียน ทำงานศิลปะได้ รู้จักงานศิลปะที่ตัวเองทำ รู้จักวิจารณ์ รู้ประวัติศาสตร์ และครูสามารถวัดประเมินผลการสอนได้

ข. Discovery Technique เป็นการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนค้นพบการทำงาน ด้วยตนเอง จากประสบการณ์ของผู้เรียนเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำการสอนในแนวคิดนี้เกิดจากแนวคิดของ John Dewey ที่กล่าวว่า "Experience is the best teacher" ซึ่งหมายความว่าคน จะเรียนรู้ได้มากด้วยการทำงานด้วยตนเองมากกว่าการที่คนอื่นมาบอกให้ทำและ Jerome Bruner ได้ค้นพบเทคนิคว่าใครก็ตามถ้าค้นพบเทคนิคบางอย่างด้วยตนเองแล้วคน ๆ นั้นจะไม่มีวันลืม สิ่งที่ตนเองค้นพบ การสอนตามแนวคิดนี้คือ ให้นักเรียนใช้ประสบการณ์การเรียนรู้มาขึ้นค้นคว้าการทำงานของตนเอง ครูเป็นผู้แนะนำสนับสนุนให้การทำงานของตนเองประสบความสำเร็จด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนจะจำได้ตลอดไปและไม่มีวันลืมและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานต่อไป ซึ่งเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ หรือค้นพบศักยภาพการทำงานของตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง การสอนศิลปะแบบเทคนิคการค้นพบนี้ เป็นการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Center)

พระพงษ์ กลุฬิตาล (2537) ได้เสนอการสอนแบบวิเคราะห์ที่ วิจารย์ ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1. การวิเคราะห์รูปแบบศิลปะ ใน 2 ลักษณะ คือในเชิงวัตถุหรือส่วนประกอบทางศิลปะ และ เชิงวิสต์หรือเทคนิคการสร้างงานศิลปะ
2. การวิเคราะห์ส่วนที่เป็นเนื้อหาซึ่งหมายถึงความถึง ความหมาย ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก

3. การวิเคราะห์ลักษณะของผลงานศิลปะ ว่าเป็นอย่างไร

โดยสรุปความหมายของการสอนหมายถึง การกระทำให้ผู้เรียนเกิดมีความรู้ในเรื่องที่สอน ซึ่งอลงกร จันทราภรณ์ (อ้างใน ณรงค์ จงกิจ, 2527) ได้กล่าวไว้ว่า "การสอนคือ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้" และได้มีนักวิชาการที่แนวคิดไว้เกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนศิลปศึกษาว่ามีเป้าหมายหรือป้ังเกิดผลต่อผู้เรียนอย่างไร ดังนี้

ประวิทย์ จำปาทอง (2509) กล่าวว่า การเรียนศิลปะต้องการให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังจะเห็นได้จากความมุ่งหมายในหลักสูตร ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นของที่ประเสริฐ ประเทศที่เจริญแล้ว ประารถนาจะให้คนในชาติได้แสดงออกในเรื่องนี้ให้มากที่สุด สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ซ้ำแบบเดิมเป็นสิ่งที่ไม่เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าอย่างเด่นชัด

เอกวิทย์ ณ ถลาง และชนานิวัฒน์ จอมมณี (2524) กล่าวว่า ศิลปะทุกแขนงมีอิทธิพลในการจัดเกล้าความคิด และจิตใจคน ให้ผ่องใส ยกระดับจิตใจ ให้มีความปรารถนา ละ เลียดอ่อน เป็นเครื่องยึดมจิตใจให้มีความอ่อนโยนและมีเมตตาไม่ว่าแจ้งกระต่าง ส่งเสริมและยกระดับคุณธรรมของคนให้สูงขึ้น วิชาศิลปะที่สอนในระบบโรงเรียน เป็นการที่ศึกษาด้านศิลปะและการสร้างศิลปะนิสัยให้แก่เด็ก ส่วนวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีงามทางด้านร่างกาย จิตใจและเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความสามารถความสนใจ ความถนัดทางด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยที่มีอยู่แล้วให้เป็นไปอย่างถูกต้องถึงที่สุดของแต่ละบุคคล

อารี สุทธิพันธ์ (2524) กล่าวถึง ประโยชน์ของการเรียนศิลปะว่า เพื่อจะได้เห็นคุณค่าของความงาม สามารถช่วยกันรักษาศิลปวัฒนธรรมนี้ ด้วยความหวงแหน ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมประจำชาติ และเรียนเพื่ออาชีพซึ่ง ชื่นชมในรูปแบบศิลปะที่มองเห็น เพื่อให้เห็นตระหนักในความสำคัญของการนำไปใช้

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่า การเรียนศิลปศึกษาจะปลูกฝัง รสนิยมที่ดีแก่บุคคล เพื่อความสมบูรณ์แก่ชีวิต มีความกล้า มั่นใจ สามารถเข้ากับสังคมกับใคร ๆ ได้อย่างดี ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ตลอดชีวิต เมื่อปลูกฝังรสนิยมที่ดีตั้งแต่เริ่มแรกจะทำให้

บุคคลเกิดสุนทรียภาพ และเข้าใจความงามในทุกด้าน เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและมีความซาบซึ้ง จะทำให้เกิดความรู้สึกด้านอนุรักษ์ของที่เป็นวัฒนธรรม มรดกเก่าแก่ของชาติเกี่ยวกับการฝึกฝนให้เกิดทักษะ ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมให้มากที่สุดก็จะประสบผล

การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา หมายถึง กระบวนการและแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการพัฒนาการด้านต่าง ๆ วิธีสอนวิชาศิลปศึกษาต่างจากวิธีสอนวิชาสามัญอื่น ๆ เพราะว่าลักษณะของวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริง และการจัดค้นแก้ปัญหา (วิบูล จันทร์แย้ม, 2531) ในการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ครูจะมีบทบาทเป็นผู้สอนประสบการณ์ให้นักเรียน ไม่ได้สอนเนื้อหาตั้งแต่ก่อน ประสบการณ์ในที่นี้ คือ "ทักษะกระบวนการ" ให้นักเรียนเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เมื่อครูเป็นผู้สอนประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองครูจึงเปลี่ยนบทบาทจาก ครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) มาเป็น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Center) ครูมีบทบาทเป็นผู้วางแผน คู่มือโปรแกรมการสอน ติดตามกระบวนการและกำกับให้บรรลุตามแผนที่วางไว้ (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2535) หน่วยงานในเทศก์ กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้เสนอวิธีการสอน วิชาศิลปะกับชีวิต ว่าควรจัด การเรียนการสอน แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary of art) โดยการสอนความรู้ศิลปะภายใต้ฐานของศาสตร์อันเดียวกัน เช่นเดียวกับที่ โกววิท ประมวลพฤกษ์ (2535) ให้ทัศนะถึงความเชื่อที่ว่า ทั้ง 3 วิชา คือ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ น่าจะมีเป้าหมายที่จะมุ่งไปสู่จุดเดียวกัน เพราะองค์ประกอบแห่งสุนทรียศาสตร์น่าจะมีความคิดรวบยอดและหลักการแบบเดียวกัน

ในการจัดบุคลากรเพื่อสอนวิชาศิลปะกับชีวิตนั้น หน่วยงานในเทศก์ กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้กำหนดวิธีการสอนไว้ 3 รูปแบบดังนี้

1. จัดแบบกระบวนการกลุ่มโดยมีบุคลากรร่วมกัน 3 คน (ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์) านแต่ละห้องเรียน
2. จัดแบบหมุนฐานการเรียนโดยมีบุคลากร 3 คน(ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์) ทั้งนี้แบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละไม่น้อยกว่า 15 คน
3. จัดบุคลากรสอนแบบบูรณาการ โดยให้บุคลากรหนึ่งคนรับผิดชอบทั้งสามสาขาวิชา(ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์)

วุฒิ วัฒนสิน(2530) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับวิธีสอน ศิลปศึกษา ในปัจจุบันที่นิยมใช้สรุปได้ดังนี้

1. วิธีสอนแบบบรรยาย(Lecture) เป็นการสอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะการทำงานเป็นลำดับขั้นตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม โดยการสอนวิธีนี้ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้จากครูเป็นผู้ชี้ทางสั้น

2. วิธีสอนโดยให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยตนเอง (Self Expression หรือ Free Expression) ครูเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้นเร้าให้กำลังใจ ให้เด็กแสดงออกตามความถนัด และความชอบของตนเอง เป็นวิธีการสอนที่เป็นไปตามธรรมชาติ สนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3. วิธีสอนแบบสาธิต (Demonstration) ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรมโดยจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และแสดงวิธีทำตามลำดับขั้น และเนื่องจากการสอนที่ศิลปศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกบนพื้นฐานบุคลิกส่วนตัว และให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ไม่สนับสนุนการลอกเลียนแบบ ดังนั้นการสอนแบบสาธิตในวิชาที่ศิลปี่ครูจึงควรสาธิตในหลายวิธีการเพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์กว้าง และมีทางเลือกหลายทาง ไม่ปักใจอยู่เฉพาะวิธีการใดวิธีการหนึ่ง

4. วิธีการสอนแบ่งกลุ่มอภิปรายและปฏิบัติงาน (Discussion) โดยครูแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มไปค้นคว้าหาข้อเท็จจริงตามหัวข้อปัญหาที่ครูตั้งขึ้น แล้วให้แต่ละกลุ่มทำผลการค้นคว้ามอภิปรายเพื่อหาข้อสรุป วิธีการสอนแบบนี้ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวาง เหมาะสำหรับการสอนในส่วนที่เป็นทฤษฎี และความรู้ทางศิลปะ

5. วิธีสอนแบบวิเคราะห์และวิจารณ์ผลงานศิลปะ (Critique) วิธีการสอนแบบนี้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ หลักการทางศิลปะไปชี้วิเคราะห์ผลงานของตนเอง และผู้อื่นได้ ครูต้องสอนหลักเกณฑ์การวิจารณ์ที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนต่อการปฏิบัติจริง(ชลอ พงษ์สามารถ: 2526)

6. วิธีการสอนโดยพาไปศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) เป็นวิธีการสอนที่เป็นประโยชน์ ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะได้มีประสบการณ์ตรง ทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย และสนใจตื่นเต้นกับประสบการณ์ใหม่เป็นอย่างมาก

สื่อการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติวิชาศิลปศึกษา นอกจากความพร้อมในตัวบุคคลแล้วยังต้องมีความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ที่จะใช้เป็นสื่อในการแสดงออก และพร้อมด้วยสื่อการสอน

อีกด้วย เพราะสื่อการสอนที่ดีจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจได้อย่างดี และในอีกแง่หนึ่งจะเป็นตัวแรงหรือกระตุ้นให้การแสดงออกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539) สื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผล และมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยหลายครั้งระบุว่า การสอนที่ใช้สื่อที่ดีนั้น จะทำให้ผู้เรียนเรียนได้เร็วกว่า ประหยัดเวลากว่า ถูกต้องแม่นยำหรือสื่อความหมายได้ดีกว่า ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย ผลการเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น (อุทิศ นวลเจริญ, 2529)

กรมวิชาการ (2521) ให้ความหมายของ สื่อการเรียนไว้ว่า "สื่อการเรียนหมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งที่สร้างความสนใจของผู้เรียนทำให้เกิดความอยากรู้ เรียนรู้ต่อ ๆ ไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

โรกวิทย์ ประมวลพฤษย์ (2534) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรฉบับปรับปรุง 2533 ว่ามีหลักการดังนี้

ก. ควรให้มี สื่อหลายประเภท หลาย ๆ ฉบับ แม้จะเป็นรายวิชาเดียวกัน ถ้าเป็นหนังสือเรียนก็อยากให้มี ตำราเรียนอย่างน้อย 3 ฉบับ เพราะสื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และผู้ที่เรียนรู้คือ นักเรียน เพราะฉะนั้นสื่อทั้งหลายจะต้องนำความสามารถ ความถนัด และความชอบของนักเรียน มาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัย

ข. ใช้สื่อเป็นส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน สื่อเป็นตัวชี้แนะในเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีข้อเสนอแนะในเรื่องของการทำกิจกรรมบ้าง เสนอรูปแบบวิธีคิดบ้าง คิดงานแนวรายละเอียด คิดนำเสนอข้อมูลให้เป็นลำดับจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่บ้าง วิเคราะห์วิจารณ์บ้าง ไม่ใช้การนำเสนอข้อมูลประการเดียว

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้จัดแบ่งประเภท ของสื่อการสอนศิลปะศึกษาตามหน้าที่ของการใช้สื่อ นั้น ๆ ออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. สื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้แล้วช่วยขยายความรู้ ความคิดและความเข้าใจของผู้เรียน ผลจากการรับรู้นั้นจะมีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยตรงหรือไม่ก็ได้ สื่อการสอนในลักษณะนี้ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ และการสาธิต สื่อเหล่านี้จะช่วยขยายเนื้อหาสาระทางศิลปะ และ

เมื่อถึงโอกาสที่ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมศิลปะ ความรู้ ความคิด และความเข้าใจเหล่านั้น จะมีผลต่องานศิลปะทั้งในด้านเนื้อหา และรูปแบบ

2. สื่อการสอนที่ทาให้ผู้เรียนได้รับรู้เพื่อ เป็นสื่อตลาจในการแสดงออกและการสร้าง สรรค์งานศิลปะ สื่อการสอนในลักษณะนี้จะทำหน้าที่กระตุ้นการรับรู้ทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบ กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความคิดและจินตนาการ แสดงออกมาเป็นงานศิลปะ สื่อการสอนชนิดนี้ได้แก่ วัตถุต่าง ๆ เช่น คน หุ่นนิ่ง ทิวทัศน์ ฯลฯ

3. สื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติแล้วเกิดความรู้ความคิดและความเข้าใจขึ้น ผลจากการปฏิบัติคือผลงานศิลปะตามเป้าหมายของการใช้สื่อ นั้น ๆ สื่อชนิดนี้ได้แก่ การทดลองและ ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ซึ่งการเสนอสื่อนี้จะมีสภาพเป็นนามธรรม และปฏิบัติงานด้วยสื่อวัสดุ ที่เป็น รูปธรรม

สื่อการสอน ซึ่งเป็นตัวกลางสำคัญที่จะทาให้นักเรียนมีความเข้าใจบทเรียนอย่าง เต็มที่เป็นสิ่งเร้าที่ทาให้นักเรียนเกิดความพอใจ มีโอกาสเรียนรู้ได้มากขึ้น ความพร้อมของครู ในการใช้สื่อการสอน จะเป็นเครื่องช่วยเพิ่มทักษะในการสอนได้มากยิ่งขึ้นการ เลือกใช้สื่อการสอน ชนิดใด อย่างไรนั้น ครู ต้องพิจารณา ถึงความเหมาะสมของเนื้อหาบทเรียนผู้เรียน กระบวนการที่ จะสื่อสารระหว่างสื่อและผู้เรียน (สิริลักษณ์ บุญวงศ์, 2529) คุณกรณการสอนจะช่วยให้ครูมี ความรู้แตกฉาน ช่วยให้นักคิดหากลวิธีอธิบายต่าง ๆ ในการที่จะดาเนินการสอน ให้นักสนใจเร้าใจ และให้นักเรียนเป็นคนช่างคิด ช่างค้น บุญเหลือ แพทย์สุวรรณ(2523)ในการเลือกสื่อการสอนนั้น จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม และสอดคล้องกับ เรื่องที่จะสอนตลอดจนเป็นการ เสริมสร้างทัศนคติ ที่ดีต่อการเรียน ช่วยประหยัดเวลา นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้รวดเร็ว มีประสบการณ์กว้างขวาง เกิดทักษะเพิ่มขึ้น (สุจริต เพียรชอบและสายใจ อินทรมพรรย์, 2523) ในการเลือกสื่อการสอน นั้น ครูต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของบทเรียน จุดมุ่งหมายของการนำสื่อมาช่วยประกอบการเรียนการสอน และที่สำคัญครูต้องเข้าใจ ลักษณะของสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ว่าสามารถช่วย เพื่อเร้าความ สนใจให้ความหมาย และประสบการณ์อย่างไรบ้าง (รุ่งทิวา จักรกร, 2527)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเภทของสื่อ ตามลักษณะของสื่อ จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือประเภทที่เป็นวัตถุ(รูปธรรม) และประเภทที่เป็นความคิด(นามธรรม) สื่อการสอนประเภทแรก จะเป็นสื่อการสอนที่ครูนำมาช่วยในการกระตุ้นความคิด หรือทาให้ผู้เรียนมองเห็นเพื่อผู้เรียนจะได้

เกิดความคิด หรือกระทำตามรูปแบบของสื่อที่มากระดับนั้น เช่น การรำลึกภาพตัวอย่างผลงานสำเร็จรูป หุ่นจำลอง และของจริงต่าง ๆ ผลจากการรำลึกสื่อประเภทนี้จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ ส่วนสื่ออีกประเภท จะเป็นสื่อการสอนด้านนามธรรมที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมประสบการณ์ใดประสบการณ์หนึ่ง หนึ่งที่เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระในประสบการณ์นั้น เด็กจะมีโอกาสใช้สติปัญญาของตนเอง ในการสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา แต่ครูจะต้องมีความเข้าใจว่า เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติ การกำหนดหัวข้อจากประสบการณ์ จึงต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วยการรำลึกสื่อประเภทหลังนี้ตรงกับแนวทางการศึกษาอย่างแท้จริง (เลิศ อวนันตะ, 2525)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) ได้ชี้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาไว้ว่า การที่เราจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะให้ผู้เรียนปฏิบัติ ต้องพิจารณาถึงสภาพผู้เรียน และความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนก่อน และเมื่อได้กำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมแล้ว ต้องพิจารณาถึงเป้าหมายที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ทั้งจุดประสงค์ในผลงานศิลปะ การสร้างเสริมบุคลิกภาพ และสร้างเสริมพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งเป้าหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับผลที่จะได้รับ จากการเรียนการสอน 5 ประการด้วยกันคือ

1. คุณภาพทางบุคลิกภาพ
2. สมรรถภาพทางศิลปะ
3. ความสามารถในการประยุกต์ใช้
4. เพื่อตรวจสอบความถนัด
5. ประสิทธิภาพในการอยู่ร่วมกันในสังคม

เฮอริ์ เบิร์ด ริด (Herbert Read, 1958) เสนอแนวทางการสร้างเสริมการแสดงออกทางความคิดเกี่ยวกับสุนทรีย์และหน้าที่ของศิลปะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์ทั่วไปของศิลปศึกษา วัตถุประสงค์กิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. การแสดงออกด้วยตนเอง (Self-expression) ซึ่งเป็นความประสงค์ตั้งแต่เกิดของแต่ละบุคคล เพื่อสื่อความคิด อารมณ์ และความต้องการระหว่างตนเองกับผู้อื่น
2. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นความประสงค์ของแต่ละบุคคล ที่จะได้

มีโอกาส จดจำ บันทึก สะสม ความสนใจ ความพอใจ การยอมรับ หรือไม่ว่าอย่างไร เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ประสบกับโอกาสและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยการสังเกตการณ์หรือประสบการณ์และรู้จักพิจารณาศึกษาให้ถ่องแท้แน่ใจ เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะ รูปทรงและคุณสมบัติของสิ่งนั้นๆ เพื่อจะได้บันทึกไว้ในความทรงจำ ให้คงอยู่ต่อไป

3. ความซาบซึ้ง (Appreciation) ได้แก่การรู้จักที่จะตอบสนองการกระทำรวมทั้งสิ่งที่ได้ประสบพบเห็น ทำให้เกิดความซาบซึ้งหรือ ความพอใจ อย่างลึกซึ้ง โดยพิจารณาจากคุณค่า ทั้งทางปริมาณและคุณภาพที่ตนเองสามารถประเมินได้ ตามความเป็นจริง ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ และปัญญาความนึกคิดของตน ซึ่งขั้นตอนของการเกิดความซาบซึ้ง มีก่เกิดขึ้นตามลำดับคือ

1. ความสนใจ
2. ความพอใจ
3. การยอมรับ
4. การปฏิบัติตาม หรือศรัทธา
5. ความซาบซึ้ง
6. การเผยแพร่

การดำเนินการ เรื่องกิจกรรมการเรียนการสอน รายวิชาศิลปะกับชีวิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ครูศิลปะศึกษาจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องวิธีการสอน ที่ให้นักเรียนมีอิสระในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี จะสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสค้นคว้า ทดลองสำรวจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองทั้งนี้วัสดุอุปกรณ์ ก็เป็นสื่อการสอนที่มีความสำคัญสำหรับที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้นในการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาด้วย ในที่นี้ พิจารณากิจกรรมการเรียนการสอนจากคำอธิบายรายวิชา เกณฑ์ในการพิจารณากิจกรรมการเรียนการสอนสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนการสอนต้องทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้าน
 - 1.1 ด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ
 - 1.2 ด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก
 - 1.3 ด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย

2. กิจกรรมมีความน่าสนใจและนักเรียนมีความพอใจกับการจัดกิจกรรม
3. กิจกรรมมีความเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนไม่ยากหรือง่ายเกินไป
4. กิจกรรมมีการปฏิบัติจริงมีความสอดคล้องกับจุดหมายที่กำหนดไว้
5. กิจกรรมมีความสนุกสนาน ไม่ซ้ำซากน่าเบื่อ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

4. ด้านการวัดและประเมินผล

การวัดผล หมายถึง การกำหนดค่าเป็นตัวเลขวให้กับสิ่งของ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นไปหรือปฏิบัติตามกฎจึงมีลักษณะ เป็นปรนัยและเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นที่สังเกตได้และวัดได้ (รุ่งทิวา จักรกร, 2526)

การวัดผล ในวิชาศิลปะศึกษา มีการวัดทั้งด้านพฤติกรรม และกิจกรรม การวัด ด้านพฤติกรรมหมายถึงการพิจารณาพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคลว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด มีความสนใจ ต่อการเรียนเพียงใด ส่วนการวัดด้านกิจกรรมหมายถึง วัดจากผลงานที่ได้กระทำขึ้น เช่นการรายงาน การอภิปราย การลงมือปฏิบัติ เป็นต้น(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2527) วิชาศิลปะศึกษามีลักษณะ เนื้อหา และวิธีการแตกต่างกว่าวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรเนื่องจากวิชานี้มีองค์ความรู้ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Knowledge) มุ่งส่งเสริมความเป็นมนุษย์ตั้งเ็นการวัดผล และการประเมินผลจึงมีลักษณะยืดหยุ่นจะทำให้เที่ยงแท้แน่นอนดังเช่นวิชาที่มีองค์ความรู้ในเชิงปริมาณไม่ได้ (อารี สุทธิพันธ์, 2527) การวัดผลจึงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอนนัก ครูผู้สอนจะต้องใช้ความพยายามหลาย ๆ วิธี และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ (เลิศ อานันตะ, 2518)

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld , 1982) เสนอเกณฑ์เกี่ยวกับการวัดผลทางศิลปะศึกษาซึ่งมุ่งเน้นที่จะวัดพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. พัฒนาการทางกาย (Physical Growth) มีความสามารถชี้เครื่องมือ เครื่องใช้ อย่างคล่องแคล่วมีความแม่นยำ แน่นนอน การปฏิบัติงานเป็นการแสดงออกที่สามารถวัดผลได้จากทักษะการชี้เทคนิคต่าง ๆ และจากงานที่สำเร็จ

2. พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Growth) มีความสามารถในการสร้างอารมณ์ในการทำงาน มีความเพลิดเพลินในงานที่ทำได้โดยอิสระ แสดงถึงสุขภาพจิตและอารมณ์ที่ดี
3. พัฒนาการทางสังคม (Social Growth) มีความสามารถในการทำงานด้วยตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
4. พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Growth) มีความสามารถในการแสดงออก แก้ปัญหาได้อย่างฉลาด ถูกต้อง ทำกิจกรรมสำเร็จด้วยดีอย่างมีหลักการและความรู้
5. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth) มีความเข้าใจในงานศิลปะ ความเข้าใจใน ความงาม และธรรมชาติ สามารถแสดงข้อคิดเห็น บรรยายวิจารณ์ได้ วิจารณ์หลักการศิลปะได้อย่างเหมาะสม
6. พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative Growth) มีความสามารถในการแก้ปัญหา เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ริเริ่ม วางแผนงานได้อย่างอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นแสดงความคิดก้าวหน้าอย่างเชื่อมั่นในตนเอง
7. พัฒนาการทางการรับรู้ (Perceptual Growth) มีความสนใจในการแสดงออก บรรยาย อภิปราย เข้าใจ และแสดงความรู้ได้อย่างมั่นใจ

การประเมินผล หมายถึง การเอาข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากการวัดผลประเมินค่าหรือดีราคาอีกชั้นหนึ่งซึ่งต้องอาศัยวิจารณญาณของผู้ประเมินแล้วสรุปออกมาว่าดีหรือไม่ดี หรือน่าจะนำมาประเมินเป็นระดับคะแนน (ชโล พงษ์สามารถ, 2526) และยังคงกล่าวอีกว่า "การประเมินผลที่ดีต้องตั้งอยู่บนรากฐานที่ดี" และการประเมินผลการเรียนการสอนควรทำทั้ง 3 ชั้นคือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน (Pre Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อดูพื้นฐานผู้เรียนว่า มีพื้นเดิมมากน้อยเพียงใดเพื่อครูจะได้ช่วยปูพื้นฐานให้เสียก่อนเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน หรือจัดสถานการณ์การเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับพื้นฐาน ของแต่ละคน
2. การประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผล เพื่อพัฒนาการสอนของครู พัฒนาการเรียนของนักเรียน พัฒนาหลักสูตร ถือว่า เป็นการประเมินผลส่วนย่อย (Formative Test) แล้วนำผลมาประเมินเพื่อปรับปรุงการสอนของครู การเรียนของนักเรียนและปรับปรุงหลักสูตร
3. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลที่เรียน (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อตัดสิน ได้-ตก ให้ระดับคะแนน (Grade) เป็นการประเมินผลรวบยอด การประเมิน

ผลตัดสินผลการเรียน ต้องใช้วิธีการวัดผลหลายวิธี ต้องระมัดระวัง และยุติธรรม ซึ่งสอดคล้อง
เที่ยงตรงเชื่อถือได้

สงบ ลักษณะ (2534) ได้กล่าวถึงการวัดผลประเมินผลทักษะกระบวนการว่า สามารถ
วัดผลในคุณสมบัติกระบวนการได้ 3 ส่วน คือ

1. ส่วนความรู้ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยมีข้อมูล
ประกอบ เป็นเหตุเป็นผล มีเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือประกอบการประเมินทางเลือก หรือประเมินผลรวม
สามารถหาทางเลือกหรือกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติได้สอดคล้องกับผลที่ต้องการ เป็นต้น
2. ส่วนการปฏิบัติเช่น ปฏิบัติอย่างมีแบบแผน ปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนครบถ้วน ปฏิบัติ
ไปตรวจสอบไป และปรับปรุงไป เป็นต้น
3. ส่วนความรู้สึก เช่น เห็นโทษ เห็นข้อบกพร่องของสิ่งที่ไม่เหมาะสม เห็นคุณค่า
ความสำคัญ และพอใจที่จะมีเป้าหมายยกระดับความคิด การปฏิบัติที่ดีขึ้น ใฝ่กว้างรับฟังความคิด
เห็นที่หลากหลาย มีความเป็นระบบระเบียบ ใช้เหตุผลเสมอ พอใจในผลงานการกระทำที่สำเร็จ
ด้วยตนเอง และแสดงความสนใจ พอใจในกิจกรรมการเรียน เป็นต้น

ความมุ่งหมายทั่วไปของการประเมินผลทางศิลปศึกษา

1. เพื่อทำนายระดับผลการเรียนศิลปะ
2. เพื่อวัดความก้าวหน้าหรือความเจริญของงานด้านความคิด การใช้มือบังคับ
อุปกรณ์ และความสามารถแสดงออก
3. เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของนักเรียน หรือออกใบรับรองผลการเรียน
4. เพื่อวินิจฉัยความแตกต่างในการเรียนรู้ของนักเรียนทางด้านสติปัญญา ร่างกาย
อารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ
5. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่องในการสอนของครูศิลปะ
6. เพื่อหาแนวทางแก้ไข กลวิธี และ เป้าหมาย การเรียนการสอนในคราวต่อ
ไปให้สนองความต้องการของนักเรียน (De Francesco, 1958)

เครื่องมือนำในการวัดผลศิลปศึกษา หลอด พงษ์สามารถ (2526) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. การทดสอบ (Testing) เป็นการวัดที่สำคัญและใช้มากในการวัดทางสมอง
2. การสังเกต (Observation) ใช้สังเกตความสนใจตั้งใจ เรียนตั้งใจปฏิบัติงาน
3. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนากายอย่างมีจุดหมาย ทำให้ทราบบุคลิกภาพ ท่วงที วาจา ทักษะคติ นิสัย
4. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นการวัดความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ ทักษะคติ
5. การตรวจงาน (Checking) เป็นการวัดผลงานสำเร็จทำให้ครูได้ทราบความก้าวหน้าของนักเรียน การแก้ปัญหา ความถูกต้อง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

นักวิชาการทางการศึกษา ได้กล่าวถึง การวัดและประเมินผลการปฏิบัติว่าควรจะตรวจวัดใน 3 ประการ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2535)

1. ความสามารถและทักษะในวิธีการปฏิบัติ (Procedure) ได้แก่ การวัดวิธีการ การวัดทักษะ และการวัดเทคนิคในการปฏิบัติว่าทำได้ดีมีเทคนิค และมีทักษะในการปฏิบัติงาน เช่น วิธีการวาดภาพ เป็นต้น
2. ผลการปฏิบัติ (Product) ได้แก่ การวัดผลที่ได้จากการปฏิบัติที่ทำเสร็จแล้ว โดยนำมาพิจารณาตรวจสอบและประเมินในด้านความเรียบร้อย ความสวยงาม และความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น
3. พฤติกรรมการปฏิบัติ (Typical Behaviors) ได้แก่ การวัดพฤติกรรมที่แสดงออกต่อการปฏิบัติหรือการกระทำกิจกรรมนั้น เช่นความตั้งใจ ความสนใจ เอาใจใส่ ความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและลักษณะนิสัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

เกณฑ์การประเมินผลทางศิลปศึกษา

คอนราด (Conrad, 1964) ได้เสนอกำหนดเกณฑ์การประเมินผลทางศิลปศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละชั้นเรียน ควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

2. การประเมินผลจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมศิลปะทั้งหมด
3. การประเมินผลและการให้เกรดเป็นคนละส่วนกันการให้เกรดอาจจะอาจจะเป็นผลของการประเมินผล แต่ไม่ใช่ว่าความมุ่งหมายของการประเมินผล ความมุ่งหมายของการประเมินผลคือการส่งเสริมและช่วยเหลือกระบวนการการศึกษาทั้งหมด โดยผ่านกิจกรรมศิลปะศึกษา
4. เกณฑ์ของการประเมินผลขึ้นอยู่กับปรัชญาของการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องชี้นำโปรแกรมการศึกษาทั้งหมด
5. เกณฑ์ของการประเมินผลขึ้นอยู่กับความต้องการของนักเรียน
6. นักเรียนทุกระดับชั้นมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ นักเรียนต้องการอภิปรายตัดสินเกณฑ์ที่นักเรียนกำหนดขึ้น โดยมีครูช่วยนักเรียนกำหนดความหมายของเกณฑ์
7. เกณฑ์ของการประเมินผลต้องเปลี่ยนแปลงเมื่อนักเรียนเปลี่ยนไป

จากแนวคิดที่นักวิชาการด้านการวัดผลประเมินผลได้เสนอไว้ พอจะสรุปได้ว่า ในการประเมินผลงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาศิลปะศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานปฏิบัติ ควรคำนึงถึง วิธีการปฏิบัติและผลผลิต และต้องให้สอดคล้องและครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เช่น ประเมินด้านความรู้ความคิดในการปฏิบัติงาน กระบวนการในการปฏิบัติงาน ซึ่งรวมถึงการเตรียมและลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติงาน และอาจรวมไปถึงเวลาที่ใช้อีกด้วย ทักษะในการปฏิบัติ ผลการปฏิบัติ พฤติกรรมการปฏิบัติ เป็นต้น โดยสรุปก็คือ ควรพิจารณาด้านความรู้ความเข้าใจ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ลักษณะนิสัยในการทำงาน ผลงาน และที่สำคัญที่สุด ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องประเมินผลการเรียน วิชาศิลปะศึกษา โดยยึดแนวทางตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียน ให้ถือปฏิบัติดังนี้

1. แจ้งให้ผู้เรียนทราบ จุดประสงค์การเรียนรู้วิธีการประเมินผลการเรียน เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ และเกณฑ์ขั้นต่ำของการผ่านรายวิชา ก่อนสอนรายวิชานั้น
2. จุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ
3. ประเมินผลก่อนเรียน เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

4. วัดและประเมินผลระหว่างภาคเรียน เพื่อศึกษาผลการเรียน เพื่อจัดการสอนซ่อมเสริม และเพื่อนำคะแนนจากการวัดผล ไปรวมกับการวัดผลปลายภาคเรียน โดยให้วัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

การวัดและประเมินผลระหว่างภาคเรียนประกอบด้วย

1. วัดผลและประเมินผล ระหว่างภาคเรียนเป็นระยะ
2. วัดกลางภาคเรียนอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยให้กลุ่มโรงเรียนเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์
3. ประเมินคุณลักษณะ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ตลอดภาคเรียน ให้โรงเรียนเป็นผู้กำหนดคุณลักษณะ ที่จะประเมิน โดยเน้นความรู้สึก และคุณภาพของการแสดงออก

การวัดผลปลายภาคเรียน เพื่อตรวจสอบผลการเรียนโดยวัดให้ครอบคลุมจุดประสงค์ที่สำคัญตามที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด

การตัดสินผลการเรียนให้คะแนนระหว่างภาคเรียน รวมทั้งคะแนนปลายภาคเรียน ตามอัตราส่วนที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด แล้วนำมาเปลี่ยนเป็นระดับผลการเรียน (๗๗)

งานการประเมินผลการเรียน ให้ใช้คู่มือการประเมินผล การเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบระเบียบการประเมินผลการเรียนด้วย (๗๗)

และในการวัดและประเมินผลรายวิชาศิลปะกับชีวิต ในปีปัจจุบัน ให้หลักการประเมินผลการเรียน ของระเบียบ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ซึ่งมีการประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน และการประเมินผลปลายภาคเรียน การวัดและประเมินผลรายวิชาให้ มุ่งวัดและประเมินพัฒนาการและพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ของผู้เรียนแต่ละคน โดยผู้สอนต้องนำเครื่องมือหลายๆ อย่างในการวัด และติดตามอย่างสม่ำเสมอ

สรุปว่าการวัดผลคือการวัดการพัฒนาในด้านต่างๆ ของผู้เรียน การวัดผลที่ดี ต้องตั้งอยู่บนรากฐานที่ดี ขึ้นอยู่กับการใช้ ประเภทของเครื่องมือวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับ

ระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และควรร่วมมือที่ได้กลับมาพิจารณา เพื่อพัฒนาการเรียน การสอนศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

ผลจากการประเมินผลทางศิลปะที่ทำให้นักเด็ก ได้รับประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (รวีช ตาแก้ว, 2538)

1. ได้เรียนรู้ในการปรับปรุงการตัดสินใจของตนเอง
2. เพิ่มความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะ
3. มีความเข้าใจในผลงานของผู้อื่น
4. ได้เรียนรู้วิธีการพิจารณาผลงานของผู้อื่น
5. ได้เรียนรู้วิธีการพูดถึงผลงานศิลปะ
6. ได้ปรับปรุงการแสดงออกในงานศิลปะของตน

การประเมินผลทางศิลปศึกษาทำได้ 4 ลักษณะคือ 1)กระทำโดยเด็กในขณะที่ได้สร้างงานศิลปะ 2)กระทำโดยครู ในขณะที่เด็กสร้างงานศิลปะ 3)กระทำโดยครูกับเด็กร่วมกันอภิปรายผลงาน 4) กระทำโดยการศึกษาผลงานที่จัดแสดงในนิทรรศการ สำหรับเกณฑ์การประเมินผลที่ใช้ในการประเมินผลมี 3 เรื่อง คือ ทักษะคิด ความรู้ นิสัยและทักษะ ซึ่งเกณฑ์ในการประเมินผลอาจมีความยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ หรือสภาพแวดล้อม

พิระพงษ์ กุลพิศาล(2531) ได้กล่าวว่า แนวทางการวัดและประเมินผลศิลปศึกษา ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. ผู้วัดผล สามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ
 - 1.1 เด็กวัดผลเอง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กเห็นความสำคัญของสิ่งที่ตนเองทำ
 - 1.2 ครูศิลปะ เป็นผู้วัด
 - 1.3 ครูประจำชั้นเป็นผู้วัด
2. สิ่งที่จะวัด คือ พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก มีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้
 - 2.1 พัฒนาการส่วนบุคคล
 - 2.2 พัฒนาการทางสังคม
 - 2.3 พัฒนาการทางการสร้างสรรค์

- 2.4 พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพและมือ
3. วิธีการวัด ก่อนการวัดผลหรือประเมินผลควรวัดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้
 - 3.1 เข้าใจ ลักษณะที่เป็นธรรมชาติของเด็กแต่ละคน ตลอดจนลักษณะผลงานของเด็ก
 - 3.2 สนใจการทำงานของเด็กแต่ละคนอย่างใกล้ชิด
 - 3.3 ระวังอยู่เสมอว่า เด็กเก่งคือเด็กที่มีพัฒนาการดีเกินกว่าที่เขาเคยเป็น
 - 3.4 อย่าหวังคะแนนสูง ๆ ไว้เฉพาะเด็กที่มีฝีมือ
 - 3.5 อย่าเข้าใจว่าการให้คะแนนต่ำ ๆ กับเด็กจะช่วยให้เขาเกิดความพยายามขึ้น
 - 3.6 ศึกษาเด็กแต่ละคนในทุก ๆ สถานการณ์และทำรายต่อเนื่องกัน
 - 3.7 สรุปรายตัวครูก่อนว่า มีวิธีสอนที่ช่วยพัฒนาความสามารถของเด็กอย่างเพียงพอหรือไม่

สภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนใน เขตการศึกษา 11

เขตการศึกษา 11 กรมสามัญศึกษา มีพื้นที่ครอบคลุม 5 จังหวัด คือ นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ชัยภูมิ และ มีจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 รวมทั้งสิ้น 331 โรงเรียน

1. นักเรียนและครู-อาจารย์ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 จำนวน 331 โรงเรียน มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 228,487 คน (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2540) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 111,565 คน มีครู อาจารย์รวมทั้งสิ้น 12,722 คน ดังตารางแสดงรายละเอียด สรุปรายงานนักเรียน และครู-อาจารย์ ดังปรากฏในตาราง ก และ ข ของภาคผนวก ข.

จากตาราง ก สรุปรายงานนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ปีงบประมาณ 2540(หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 11, 2540) จะพบว่า ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย และจังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีโรงเรียนมากที่สุด และจังหวัดที่มีโรงเรียนน้อยที่สุด คือจังหวัดชัยภูมิและจากตาราง ข สรุปรายงานครู-อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 11 ปีงบประมาณ

ประมาณ 2540 (หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 11, 2540) พบว่าจังหวัดนครราชสีมา มีครู-อาจารย์มากที่สุดและจังหวัดชัยภูมิมี ครู-อาจารย์ น้อยที่สุด ยังไม่มีการทำสถิติหรือสำรวจเกี่ยวกับ วุฒิของครูศิลปะ หรือ จำนวนครูที่สอนศิลปะศึกษาที่มีวุฒิโดยตรงที่ทำการสอนวิชาด้านศิลปศึกษา

2. **หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11** เดิมเรียกว่าหน่วยศึกษานิเทศก์ประจำภาคการศึกษาในช่วงเริ่มก่อตั้งมีสำนักงานอยู่ในบริเวณวิทยาลัยครูนครราชสีมา ใช้ชื่อว่า สำนักงานภาคการศึกษา 11 มีศึกษานิเทศก์ที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนกว้าง ๆ คือศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาและศึกษานิเทศก์ กรมวิสามัญศึกษาในปี 2524 ได้ย้ายมารวมกับสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 11 ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 11 ปัจจุบัน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 มีศึกษานิเทศก์ จำนวน 39 คนเจ้าหน้าที่ 6 คน(ฝ่ายนิเทศก์แผนงานและวิจัย, 2539)และในจำนวนศึกษานิเทศก์ 39 คนนั้น เป็นศึกษานิเทศก์ด้านศิลปศึกษา 3 คน

บทบาทและหน้าที่ ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 มีดังนี้

1. ดำเนินการพัฒนาคูณาภาพการศึกษาในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา
2. นิเทศก์และฝึกอบรบบุคลากรในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา
3. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือ

ที่ได้รับมอบหมาย

ผลงาน (ฝ่ายนิเทศงานแผนงานและวิจัย, 2539)

1. วิจัยเพื่อพัฒนาคูณาภาพการศึกษา เฉลี่ยปีละ 2 เรื่อง
2. นิเทศอบรมฯให้คำปรึกษาการทำผลงานทางวิชาการของ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้ช่วย อาจารย์ มากกว่า 500 คน
3. พัฒนาระบบแผนงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ ด้วยการจัดทำแผน ประสานงาน นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล
4. นิเทศและพัฒนาคูณาภาพการศึกษารดยยึดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และการรณรงค์ การติด 0 ร มส จนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งเขตฯสูงขึ้นจาก 2.06(2533) เป็น 2.14(2537)จำนวนนักเรียนที่ติด 0 ร มส ลดลง

ความคาดหวัง ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

1. นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ร้อยละ 95 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษา และได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา
2. ครู-อาจารย์ เป็นผู้นำทางปัญญา และเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่จากที่เคยเป็น มาเป็นผู้กำกับ กล่าวคือ เป็นการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
3. ผู้ปกครองและชุมชน ให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนทุก ๆ ด้านด้วยจิตสำนึก และศรัทธา
4. โรงเรียนมัธยมศึกษา ต้องมีความพร้อมในการจัดการศึกษา ทั้งในด้านกายภาพและวิชาการ
5. กลุ่มโรงเรียน ต้องส่งเสริมสนับสนุนร่วมมือในการพัฒนาด้านคุณภาพ การจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ทรัพยากรภายในกลุ่มร่วมกัน
6. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ต้องจัดและเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่ายการนิเทศก์ ให้เกิดประสิทธิภาพในการช่วยเหลือ สนับสนุนโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาร่วมกัน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ ในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา โดยใช้ระบบการนิเทศที่จะ เอื้อให้โรงเรียนมีสภาพความพร้อมทั้งด้านกายภาพและด้าน วิชาการ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่จะ เอื้อให้เด็ก และเยาวชนสำเร็จการศึกษา อย่างมีคุณภาพสูงเต็มศักยภาพของทุกคน (ศึกษานิเทศก์, หน่วย, 2539) แต่ด้วยข้อจำกัดของจำนวน ศึกษานิเทศก์ทั่วประเทศซึ่งมีเพียง 610 คน(ข้อมูลวันที่ 24 กรกฎาคม 2539) รวมทั้งงบประมาณ และเครื่องมือประกอบการปฏิบัติงาน เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องรับผิดชอบส่งเสริม และพัฒนาคือโรงเรียน 2,436 โรงเรียน ครู 122,862 คน ซึ่งมีสัดส่วนของศึกษานิเทศก์ต่อโรงเรียน เท่ากับ 1 ต่อ 4 และศึกษานิเทศก์ต่อครูเท่ากับ 1 ต่อ 201 จะเห็นว่ามีความเป็นไปได้น้อยมากที่ จะทำการนิเทศก์ได้ทั่วถึงครอบคลุม

เขตการศึกษา 11 ซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรหนาแน่นมาก มีโรงเรียนสังกัดกรมสามัญ ศึกษาถึง 331 โรงเรียน ได้รับการร่วมมือในการ นิเทศการเรียนการสอน จากหน่วยศึกษานิเทศก์กรม

สามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา พิจารณาได้จากผลงานที่ผ่านมา ที่สามารถตรงใจให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเฉลี่ยปีละ 2 เรื่อง แต่ศึกษานิเทศก์เฉพาะวิชาศิลปศึกษามีน้อยมาก และยังไม่มีการทำงานวิจัยในเรื่องที่ เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปศึกษาโดยตรง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เขตการศึกษา 11 มีความพร้อม ในการที่จะให้ ความร่วมมือในการวิจัย จากกลุ่มประชากรในโรงเรียนต่าง ๆ เพราะจะได้รับการประสานงาน ที่ดีจากหน่วยศึกษานิเทศก์ และ การสำรวจความคิดเห็น ของนักเรียนในเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้อง ใช้ระยะเวลาในช่วงสุดท้ายของปลายภาคเรียน ด้วยเหตุผลที่ว่าถ้าสำรวจในช่วงต้นภาคเรียนหรือ กลางภาคเรียน อาจจะไม่ได้อิทธิพลที่สมบูรณ์ ดังนั้นระยะเวลาในการสำรวจความคิดเห็น จาก นักเรียนก่อนเข้าภาคเรียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากทุก หน่วยงาน และผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่ดังกล่าว จึงน่าจะเป็นผลดีในการรวบรวมข้อมูล ที่จะได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่และรวดเร็ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

วุฒิ วัฒนสิน (2530:125-126) ท้าการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหาร และ ครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับรายวิชาทัศนศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ใน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3" มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับรายวิชาทัศนศิลปศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นจากครูศิลปศึกษาจำนวน 79 คน และผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 79 คน ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหาร และครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า สถานศึกษาดควรมีหน้าที่ ในการประเมินผล การเรียน โดยความเห็นชอบ ของกลุ่มโรงเรียน ในการประเมินผล มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุง การเรียนการสอน และตัดสินผลการเรียน ได้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู มีโอกาสปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ วิธีสอนและการประเมินผลให้มากที่สุด โดยสนับสนุนให้ครูมี โอกาสเข้ารับการฝึกอบรม หรือสัมมนาทางวิชาการ

ประวิทย์ แซ่เตีย และคณะ (2526) ได้ศึกษาวิจัยโดยการสำรวจปัญหา และความต้องการ ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 ที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษา โดยให้นักเรียน ชั้นประถมปีที่ 1-3 ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการสำรวจพบว่า นักเรียนชายชอบเขียนภาพที่เป็นเรื่องราวต่อไปนี้มากที่สุดคือ ชาวประมง สงคราม หมู่บ้านอวกาศ ของเล่นของจีน ครอบครัวยุคใหม่ การจราจรทางอากาศ ไรทส์นี่ เตียง เคื่องบิน เรือรบและ ขอบฟ้าสีสดใส สีเขียว สีม่วง สีเหลือง และสีฟ้า ส่วนนักเรียนหญิงชอบเขียนภาพที่เป็นเรื่องราว ต่อไปนี้มากที่สุด คือ จีนเป็นหมอ ครอบครัวยุคใหม่ โรงพยาบาล ห้องนอนของจีน กีฬาว่ายน้ำ สวนดอกไม้ ผลไม้ จักรยาน แก้วน้ำ ไรทส์นี่ ดอกไม้ และขอบสีม่วง สีเขียว สีเหลือง สีฟ้าและ สีสดใส นอกจากนี้พบว่านักเรียนชาย และนักเรียนหญิง ต่างชอบเขียนรูปทรงอิสระ มากกว่ารูปทรง เรขาคณิต วัสดุในการทำงานศิลปะศึกษา นักเรียนชายชอบใช้กาวลาเท็กซ์ แป้งเปียก สีเทียน สีน้ำ ปากกาหมึกแห้ง สำหรับนักเรียนหญิงชอบใช้กาวลาเท็กซ์ สีเทียน สีเมจิก ดินสอสี

สังคม ทองมี (2533) ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการด้านศิลปะศึกษา และ ผู้ใช้หลักสูตรที่มีต่อ วิชาศิลปะศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง 2533)" มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาทัศนนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และ นักวิชาการด้านศิลปะศึกษาที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นวิชาศิลปะศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูศิลปะศึกษาในด้านการเตรียม ความพร้อมสำหรับการใช้หลักสูตร หลักการ จุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตรการจัดการเรียน การสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรและ การใช้หลักสูตร เก็บรวบรวมข้อมูลโดย ใช้แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และ นักวิชาการด้านศิลปะศึกษา จำนวน 10 คน และใช้แบบสอบถามผู้บริหาร จำนวน 151 คน และครู ศิลปะศึกษา ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร จำนวน 302 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ หา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า ในทัศนนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการด้าน ศิลปะศึกษา มีทัศนนะตรงกันดังนี้

1. หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความชัดเจน สามารถมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของคนที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ
2. โครงสร้างหลักสูตรยังไม่เหมาะสม ควรแยกวิชาศิลปศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ และจัดการสอนเป็นรายวิชาเดี่ยว และเพิ่มเวลาเรียนวิชาบังคับแทนเป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค ดังนั้นการที่จะบูรณาการ 3 วิชาไว้ด้วยกัน ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจในพื้นฐานวิชา อย่างแท้จริง และการสอนต้องมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดค่านิยมที่ดี
3. ในรายวิชาศิลปะ การฝึกทักษะต่าง ๆ ควรฝึกในวิชาเลือกเสรี โรงเรียนควรเปิดให้พร้อมเพรียงกัน และยังมีความเห็นว่า ในรายวิชาเลือก โรงเรียนที่มีความพร้อมด้านครูผู้สอนเท่านั้น จึงจะจัดการเรียนการสอนสนองความต้องการของผู้เรียนได้
4. การจัดการเรียนการสอนควรเน้นความรู้พื้นฐานและความชื่นชม รู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรม การสอนจึงต้องสร้างแรงจูงใจ ให้นักเรียนตั้งใจ
5. การวัดและประเมินผล ควรยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการวัดและประเมินผลได้บรรลุจุดมุ่งหมาย

การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูศิลปศึกษา พบว่า

1. ด้านหลักสูตร ผู้บริหาร และครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยเฉพาะในด้านจุดมุ่งหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตร
2. ด้านสภาพการایشหลักสูตร ผู้บริหาร และครูเห็นด้วยตรงกัน
3. ด้านปัญหาการایشหลักสูตรผู้บริหารและครูศิลปศึกษาไม่แน่ใจตรงกัน
4. การเตรียมความพร้อมในการایشหลักสูตร ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นว่า มีความพร้อมในระดับปานกลาง
5. สาเหตุที่ครูศิลปะไม่ยอมรับหลักสูตรผู้บริหาร เห็นว่า เนื่องจากครูไม่เข้าใจทักษะกระบวนการ ในการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนครูศิลปศึกษาเห็นว่า เนื่องมาจากครูได้รับ คำชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน

ประเทศ สุงเสถิตยี่ (2535 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการฯ ชั้นหลักสูตร ต่อหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการฯ ชั้นหลักสูตร ต่อหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในด้านตัวหลักสูตรในเรื่องจุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์ของรายวิชาบังคับแกน (ศิลปะกับชีวิต) ด้านการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลตามแนวของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการฯ ชั้นหลักสูตรทั่วประเทศจำนวน 117 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาต่อหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ผลการวิจัยพบว่า

1. หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการฯ ชั้นหลักสูตรมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรศิลปศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในด้านตัวหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชาบังคับแกน (ศิลปะกับชีวิต) ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล มีเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และเห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการฯ ชั้นหลักสูตรที่มีเพศ อายุ ภูมิการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จและประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

นิภาพรรณ กุลติล (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ลักษณะครูศิลปะที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ ของครูศิลปะ และนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะครูศิลปะที่พึงประสงค์ และเปรียบเทียบลักษณะครูที่พึงประสงค์ ตามการรับรู้ ของครูศิลปะกับนักเรียน ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยครูศิลปะ 12 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร 135 คน ผลการวิจัยเฉพาะด้านการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการสอนศิลปศึกษาพบว่า โดยส่วนรวมครูศิลปะและนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ครูควรสอนให้นักเรียนเห็น

คุณค่าของศิลปะสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สอนให้เห็นคุณค่าของศิลปะไทย ส่งเสริมกิจกรรมพิเศษ เช่น การจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี แก่ นักเรียน ในเรื่องการรักษาขอบเขตในการปฏิบัติงาน สำหรับนักเรียนไม่แน่ใจว่าควรเน้นการสอน แบบไหนนักเรียนเรียนด้วยตนเอง หรือคิดว่าด้วยตนเอง และทั้งครูและนักเรียนไม่แน่ใจว่า ครู ศิลปะควรเน้นการสอนแบบบรรยาย

วิบูลย์ จันทร์แยม (2531) ได้ทำการวิจัย เรื่องการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา ที่แตกต่างกันในด้าน เพศ วัย วุฒิ และขนาดโรงเรียนและศึกษาปัญหาตลอดจนความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดจังหวัดลพบุรีและสิงห์บุรี จำนวน 72 คน โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานประเมินค่าแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูล โดยการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านหลักสูตรว่า เวลาเรียนที่จัดให้ไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสมทำให้นักเรียนปฏิบัติในเวลาที่เรียนไม่เสร็จ หนังสือแบบเรียนของกรมวิชาการยังไม่ค่อยละเอียด

ด้านการเรียนการสอน วิธีสอนที่มีปัญหามากที่สุดคือ การศึกษานอกสถานที่ เนื่องจากเวลาเรียนจำกัด สภาพเศรษฐกิจของผู้เรียนก่อให้เกิดปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียน รวมทั้งครูศิลปศึกษามีกิจกรรมด้านต่าง ๆ มากทำให้นักเรียนแสวงหาความรู้ เพื่อปรับปรุงการสอนลดน้อยลง

มาลียา กองสุข (2533) ทำการวิจัย เรื่อง "ความคิดเห็นของครูศิลปะในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปะในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในด้านการปฏิบัติตามระเบียบการประเมินผล การสร้างแบบทดสอบ วิธีการประเมินผล การตัดสินผลการเรียน การส่งเสริมและสนับสนุนครูศิลปะในเรื่องการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา โดยบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 อยู่ในระดับเห็นด้วยในทุก ๆ ด้าน

วัชรินทร์ ลือตลอดชัย (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติต่อวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร ตามหลักสูตรศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาทัศนคติต่อวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อ วิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชาย และหญิง ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 9 แห่งในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2529 จำนวน 360 คน ประกอบด้วยนักเรียนชาย 180 คน และนักเรียนหญิง 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีแบบลักษณะ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าแบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้ค่าร้อยละ มีชนิดผลเฉลย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติต่อวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา การสอน กิจกรรม การวัดและประเมินผลและคุณค่าของวิชาศิลปะศึกษา โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการเปรียบเทียบทัศนคติต่อวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

วิทยา ชั้นประเสริฐ (2531) ได้ศึกษาเรื่อง "ความต้องการการนิเทศการเรียนการสอนของครูศิลปะศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการ ของครูศิลปะศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ต่อการนิเทศการสอน วิชาศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในบริเวณ พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทางด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีสอน อุปกรณ์ สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความต้องการ จากครูศิลปะศึกษา จำนวน 124 คน ผลการศึกษา ด้านการวัดผล และประเมินผล พบว่าครูศิลปะศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการวัดและการประเมินผลอย่างถ่องแท้ และขาดทักษะในการสร้างแบบทดสอบที่ดี มีความต้องการนิเทศทางด้านนี้อยู่มาก และต้องการมากเป็นอันดับหนึ่ง ในเรื่องการแนะนำการสร้างแบบทดสอบ ให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้

พร้อมฉัตร เรศานนท์ (2531) ได้ศึกษา "ความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษา เกี่ยวกับเนื้อหาการสอนรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษาที่มีประสบการณ์ การสอนศิลปะศึกษาที่ต่างกัน เกี่ยวกับเนื้อหาการสอนรายวิชาทัศน

ศิลปศึกษา ตัวอย่างประชากร ที่ใช้งานวิจัยได้แก่ ครูศิลปศึกษาที่สอนรายวิชา ศ 101-102 ที่สอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 97 คนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 1 จำนวน 82 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบ สอบถาม ประกอบด้วยแบบตรวจสอบรายการ และแบบประเมินค่า

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาการสอนในแต่ละบทเรียนตามประเภทของ เนื้อหาทางศิลปะ ซึ่งรวมถึง 1) สื่อและกระบวนการทำงาน 2) เรื่องราว 3) การออกแบบ และ 4) ประโยชน์ ผลการวิจัยปรากฏว่าครูศิลปศึกษาเน้นเนื้อหาการสอนในด้านการออกแบบสูงที่สุดทุกบทเรียนแต่ไม่ค่อยเน้นเนื้อหาการสอนด้านสื่อ และกระบวนการทำงาน ในบทเรียนการวาดเขียนและการปั้นการแกะสลักนอกจากนั้นการให้ความสำคัญในเนื้อหาทั้ง 4 ด้านที่คล้ายคลึงกัน มีอยู่ในบทเรียนการพิมพ์ภาพ การสร้างสรรค์งานศิลปะ และ ศิลปะพื้นบ้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน พบว่าไม่แตกต่าง

ข้อเสนอแนะ ครูศิลปศึกษาคณะศึกษาศาสตร์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับ เนื้อหาการสอนรายวิชาที่สอนศิลปศึกษา จากหนังสือตำรา ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง และควรติดตามข่าวสาร ความเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าและผลงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะและศิลปศึกษา ตลอดจนควรหาโอกาสเข้าร่วม การอบรม สัมมนา ประชุมทางวิชาการ และอบรมปฏิบัติการต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์

งานวิจัยในต่างประเทศ

เลวิส (Lewis , 1979 อ้างถึงใน วุฒิ วัฒนสิน, 2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Development and Demonstration of an Art Curriculum Model for Secondary Education" (การพัฒนาและทดลองรูปแบบของหลักสูตรศิลปศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อออกแบบ รูปแบบของหลักสูตร วิชาศิลปศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ การเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษา ที่สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอน ในระดับมัธยมศึกษา ที่ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสอดคล้องกับ ความต้องการและวัยของผู้เรียนซึ่งเป็นวัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาวรรณคดี ที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติความเป็นมาของหลักสูตร ที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายในปัจจุบัน พร้อมทั้งศึกษา ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และวัยรุ่น วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของหลักสูตรศิลปศึกษา

ในระดับประถมและมัธยมศึกษาว่ามีความเหมือนหรือต่างกันในด้านโครงสร้างรูปแบบและเป้าหมายของหลักสูตร สรุปผลการวิจัยว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้น ต้องพิจารณาในเรื่องของ โครงสร้าง และ จุดประสงค์ของหลักสูตรว่า จะต้องตอบสนองความต้องการของวัยรุ่น ที่สอดคล้องกับทฤษฎีทางการศึกษาและโครงสร้างของ หลักสูตรควรยืดหยุ่นเพียงพอ ที่ครูและผู้เรียนสามารถนำหลักสูตรไปใช้ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และ สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน แต่หลักสูตรของเรา ยังไม่ตอบสนองใน จุดนี้เท่าใดนัก เนื่องจากตัวหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนตายตัว และไม่เหมาะสม ส่วนเนื้อหาที่ยาก เกินกว่าที่เด็กจะทำได้

ริชาร์ดสัน (Richardson, 1983) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Educator's Attitude Toward Goals and Theories of Art Education" เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ สถานะของวิชาศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติ ของนักการศึกษา ที่มีต่อทฤษฎี และการปฏิบัติในวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา และกลุ่ม ผู้บริหารโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามเกี่ยวกับเป้าหมายของ วิชา ศิลปะศึกษา 12 รายการ วัตถุประสงค์ที่แสดงความเห็นตามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง ผลการ วิจัยพบว่า กลุ่มประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดหมายของศิลปะศึกษาอย่างมากในเรื่อง ความคิด สร้างสรรค์ และการแสดงออกด้วยตนเอง การสร้างงานศิลปะ และการแปลความหมายของสภาพ แวดล้อม ศิลปนิยม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรจำกัดจุดหมายให้สั้น ย่อยที่สุด และเน้นการใช้สื่อการสอน และ กระบวนการสอนแบบต่าง ๆ ควรสนับสนุนจุดหมายของ ศิลปะศึกษา ในด้านมนุษยนิยม อันเป็นสิ่งที่มิประหยัชนัดตนเองและสังคมมากกว่า การสนับสนุนด้าน เนื้อหาวิชา ในการเปรียบเทียบจุดหมายของศิลปะศึกษาตามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน

ฮอกก์ (Hogg, 1983) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of the Influences on the Attitude Formation Process of Fine Arts Major" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังด้านศิลปะในโรงเรียนมัธยมศึกษา และทัศนคติของนักศึกษาปีที่ 1 ในวิทยาลัย ตัวอย่างประชากรได้แก่นักศึกษาปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยรัฐโอไฮโอ ที่เป็นสมาชิก ของ Beginning Drawing ประมาณ 500 คน ที่มีส่วนร่วมในการศึกษานี้ออกมาแล้ว 3 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบวัดทัศนคติของ "The Hogg Art Attitude Inventory"

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิหลังของนักศึกษาในวิทยาลัยในด้าน เกี่ยวกับจำนวนผู้ลงทะเบียนในวิทยาลัย การจัดอันดับมาตรฐานของวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา อยู่ในเขตที่ตั้งของวิทยาลัย และการใช้เวลาร้างให้เป็นประโยชน์ก่อนเข้ามาศึกษาในวิทยาลัย มีความสัมพันธ์ กับทัศนคติต่อศิลปะ ของ นักศึกษาแต่ละคน อย่างมีนัยที่สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือ .01 และ มีความสัมพันธ์ ภายในระหว่างตัวแปรด้านบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ของนักศึกษาต่อศิลปะของแต่ละคนอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติ

โอมราห์ (Morah:1980) ได้ วิจัยเรื่อง "An Examination of Art Secondary Education in the Anambra State of Nigeria 1977-78" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ของวิชาศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาในรัฐอะนามบรา ประเทศไนจีเรีย ระหว่างปี 1977-78 โดย การสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาจำนวน 46 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าวิชาที่เป็นที่นิยม ในการเรียนในห้องปฏิบัติการทางศิลปะคือ การวาดเส้นการระบายสี โดยเน้นที่การวาดหุ่นนิ่งและ ยังคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านงานปฏิบัติหรือทักษะ ของนักเรียนอีกด้วย ในด้านการสอนคำนึงถึงหลัก แบบนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง(Student Centered) และแบบการสอนที่เป็นเทคนิค(Technique-oriented)การประเมินผลของครูศิลปะส่วนมากจะพิจารณา ความคิดสร้างสรรค์ในด้านความคิด และการใช้วัสดุ นอกจากนี้ผู้บริหาร และครูศิลปะเห็นด้วย ต่อวิชาศิลปะว่าจะต้องสอดคล้องกับ ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และสังคมของผู้เรียน

เทอร์เบิร์น (Thorburn,1982) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"The Place of Teacher Attitude in Curriculum Design : A Case Study of How Art Teacher in Newzealand Primary and Secondary Schools Vies Their Role" ผู้วิจัย มี วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับสถานภาพของการศึกษา ในระดับประถม และมัธยมศึกษา โดยพิจารณาความคล้ายคลึงกัน และ ความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อการออกแบบ รูปแบบของ หลักสูตรและเพื่อหาหนทางในการกำหนด และวางแผนในการจัดการศึกษา ด้านศิลปะศึกษา ผลการ วิจัยพบว่า ผลกระทบต่อทิศทาง ในการพัฒนาหลักสูตรศิลปะศึกษาเป็นปัญหาที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขใน การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ในชั้นประถม และมัธยมศึกษาคือ ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความ สอดคล้องกัน ระหว่างจุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษา กับสภาพแวดล้อม ในสังคมความสอดคล้องกัน

ของ ทักษะคิดของ ครูประถมศึกษา กับครูมัธยมศึกษาความสอดคล้องกันของทฤษฎี และการปฏิบัติ กิจกรรมทางศิลปศึกษา

ไรท์ (Wright, 1986) ทำการวิจัยเรื่อง "Arts Education in Secondary School Class Rooms Factors Related to What Student Learn" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ ระหว่างวิชาต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนและผลกระทบต่าง ๆ ที่มีต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนศิลปศึกษาในการศึกษาวิจัยนี้ ใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากโครงการวิจัยแห่งชาติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน ตัวอย่างประชากร ประกอบด้วย ชั้นเรียนศิลปศึกษา 122 ชั้นเรียน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 25 โรงเรียน ข้อมูล ที่ได้รับเพิ่มเติมได้มาจากการสังเกตการเรียนการสอน ในชั้นเรียนของครู และการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแปรปรวนในการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา ในชั้นเรียน มี 4 ประการคือครูผู้สอน ผู้เรียน การมีผลกระทบ และความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียนและเนื้อหาของหลักสูตร ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ครูศิลปศึกษา จะต้องประสานงาน และจัดการเรียนการสอน ในชั้นเรียน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ครูศิลปศึกษาจะต้อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง
3. ครูศิลปศึกษา จะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลกระทบ และความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียน
4. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ควรจะมีห้องเรียนเฉพาะสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา
5. ในกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปศึกษา ควรเน้นการปฏิบัติทางการทางทัศนศิลป์

จากงานวิจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นของ นักวิชาการหลายฝ่าย ได้แสดงความคิดเห็นเชิงใหม่ เห็นด้วยกับโครงสร้าง จุดมุ่งหมายและหลักการของวิชาศิลปศึกษา ซึ่งรวมไปถึงหลักสูตรด้วย

นอกจากผลกระทบที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติอีกด้วย เนื่องจากหลักสูตรนี้มีการสอนศิลปศึกษาน้อยลง ฉะนั้นการจะชี้ให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งในความงามทาง

ศิลปะ คุณค่าทางศิลปะ คุณค่าทางศิลปะ วัดอุโบสถสถานต่าง ๆ คงจะปลูกฝังความคิดนี้ได้อย่าง
(สุวรรณรัตน์ นาคภักดิ์, 2535:57)

โดยเป้าหมายของ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตร ที่มุ่งเน้นกระบวนการทางด้านความคิด และการปฏิบัติในโครงสร้าง ได้ลด จำนวนคาบวิชาบังคับ และ เพิ่มจำนวนคาบวิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ เลือกเรียนวิชาสามัญ และวิชาอาชีพได้อย่างกว้างขวางมีคาบเวลาสำหรับให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม อีสรระอันจะนำไปสู่การค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของตนเองได้อย่างแท้จริงแต่ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะงานวิจัย เรื่องทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ต่อ วิชาศิลปศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง 2533) ของ สังคม ทองมี (2533)สรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. โครงสร้างหลักสูตรยังไม่เหมาะสม ควรแยกรายวิชาศิลปศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นรายวิชาเดี่ยว
2. เพิ่มเวลาเรียนวิชาบังคับแกนศิลปศึกษาเป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค
3. รายวิชาบังคับควรเน้นความรู้พื้นฐานด้านศิลป์ และให้เด็กเกิดความชื่นชม รู้คุณค่า ในศิลปวัฒนธรรม
4. การประเมินผล ควรยังขาดความรู้มาก

การขึ้นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในปี 2534 มีผลกระทบต่อหลักสูตรศิลปศึกษา ที่ขึ้นการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายประการ เพราะหลักสูตร ที่ปรับปรุงใหม่มีจุดเน้นการสอนวิชาศิลปศึกษาเพียงเพื่อสอนให้รู้จักพื้นฐานความงาม ไม่ใช่เป็นการ ฝึกทักษะ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในความงามของงานศิลปะ จึงทำให้มีบุคคลหลายฝ่ายให้เหตุผล โต้แย้งว่า (มติชน, 2535)

1. วิชาดนตรี นาฏศิลป์ และศิลปะ "ไม่ใช่วิชา" ท่องบ่น" การจะทำให้เกิดความซาบซึ้ง ขึ้นได้จะต้องมาจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน
2. การถ่ายทอดทำให้เกิดความซาบซึ้งในทางดนตรี นาฏศิลป์และศิลปะได้ ผู้สอนจะต้อง มีความชำนาญ และมีความเข้าใจในเฉพาะด้านนั้น ๆ
3. ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ เป็นกระแสทางวัฒนธรรมและเป็นบรรยากาศของสังคมโลก

ของยุคข้อมูลข่าวสารที่ต่างมีข้อมูลเท่าเทียมกัน หากมีการแข่งขันก็จะเป็นการแข่งขันกันในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์เป็นวัฒนธรรมและเป็นพลังของความคิดสร้างสรรค์ของสังคม การศึกษาจึงควรให้ความสำคัญเรื่องเหล่านี้

ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2536 ได้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการเรียนการสอน ศิลปศึกษาและการส่งเสริมการจัดทำสื่อการสอน ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิตได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชานี้ไว้ว่า (มิตชน, 2536)

1. การรวมวิชาทัศนศิลป์และดนตรีศึกษาเข้าด้วยกัน ทำใหยากต่อการสอน เพราะธรรมชาติของวิชาทั้งสองนี้ไม่เหมือนกัน อีกทั้งการฝึกทักษะก็แตกต่างกันด้วย

2. การเข้าถึงบุคคลที่ขาดความรู้ และประสบการณ์ทางศิลปะ สอนให้ผู้เรียนรู้จักชื่นชมศิลปะนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก

3. การบูรณาการวิชาเข้าด้วยกัน ไม่ใช่ว่าการนำมารวมเป็นวิชาเดียวกัน

4. ปัญหาการเรียนการสอนในโรงเรียน ในปัจจุบันครูดนตรีไม่ได้สอนดนตรีครูนาฏศิลป์ไม่ได้สอนนาฏศิลป์ และครูทัศนศิลป์ไม่ได้สอนทัศนศิลป์แต่ครูทุกคนจะต้องสอนทั้ง 3 วิชาพร้อมกัน

รวมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตไว้ว่า

1. จัดการเรียนการสอนดนตรี นาฏศิลป์ ทัศนศิลป์ให้แยกออกจากกันโดยจัดให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนดนตรี มัธยมศึกษาปีที่ 2 เรียนนาฏศิลป์ และมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียนทัศนศิลป์ เพื่อให้เด็กจะได้เรียนจากครูเฉพาะทาง

2. กรมวิชาการควรจัดอบรมความรู้ทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ให้แก่ครูเฉพาะทางอย่างเข้มแข็ง

3. จัดโอกาสครูศิลปะได้ไปดูงาน ศึกษาต่อในและต่างประเทศ

จากข้อเสนอแนะดังกล่าว มีความสอดคล้องกับ รายงานการวิจัยเรื่อง "การสังเคราะห์ผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533" โดย อรุณศรี อนันตรศิริชัยและคณะ ในส่วนของวิชาศิลปะกับชีวิต 1-6 โดยการสังเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหาร และผู้สอนจากทั่วประเทศจำนวน 145 คน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 73 คน ผู้สอน 72 คน เฉพาะในส่วนของวิชาศิลปะกับชีวิต 1 เห็นความเห็นสอดคล้องกันว่า วิชาบังคับแก่นคือการจัดการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตมีปัญหา เพราะหลักสูตร 1 นี้เรียน 3 เนื้อหาสาระคือ ศิลปศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ ในรายวิชาเดียวกัน ในรหัส ศ 101-ศ 306 ทำให้มีปัญหาย่างยากมากในการจัดผู้เข้าสอนการวัดผลและ

การประเมินเนื้อหา นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์ ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่พึงประสงค์ เพราะมีการเน้นให้เกิดทักษะการเล่นได้ ทำได้ ทึ่งๆ ที่เป็นรายวิชาที่ต้องการเพียงทำให้เกิดความซาบซึ้งแนวทางที่ควรแก้ไข คือแยกเนื้อหาออกจากกัน ปรับลดเนื้อหา หรือเพิ่มคาบเวลา แยกรหัสจากกัน เป็น 6 รายวิชาคือ

1. แยกเป็น 6 รายวิชาได้แก่ ศ 101-ศิลปะ ศ 102-นาฏศิลป์ ศ203-ดนตรี ศ 204-ศิลปะ ศ 305-นาฏศิลป์ ศ 306-ดนตรีศึกษา

2. แยกเป็น 6 รายวิชา ได้แก่ ศ 101-102 ศิลปะ ,ศ 203-204 ศ 305-306 ดนตรีศึกษา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าความสำคัญในเรื่องของ ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในด้านการศึกษามิว่าจะมีต่อโรงเรียน หลักสูตร วิชาที่สอน หรือแม้กระทั่งตนเองหรือผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษา ย่อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งสิ้น หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษามาแล้วเป็นเวลา 6 ปี แต่ก็ยังไม่ได้มีการสำรวจความคิดเห็นจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ได้รับผลโดยตรงจากการใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญ ดังกล่าวจึงสนใจที่จะศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับความคิดเห็นของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขต 11 ประการสำคัญเขตการศึกษา 11 กรมสามัญศึกษา ได้ให้บริการ ในการให้คำแนะนำปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และได้ตั้งความคาดหวังว่า การเรียนการสอนต้องเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และโรงเรียนมัธยมทุกโรงเรียนในเขตการศึกษา 11 ต้องมีความพร้อมในการจัดการศึกษาทั้งในด้านกายภาพ และวิชาการ(ฝ่ายนิเทศก์ แผนงานและวิจัย, 2539) นอกจากนี้เขตการศึกษา 11 ยังมีการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเฉลี่ยปีละ 2 เรื่อง แต่พบว่ายังไม่มีการทำงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษารโดยตรงทั้งที่โรงเรียนในเขตการศึกษา 11 ปัจจุบันได้ทำการเรียนการสอน ในหลักสูตรดังกล่าวครบทุกโรงเรียน และมีการพัฒนา และใช้จุดประสงค์การเรียนการสอนในรายวิชาบังคับอยู่เสมอ และการที่สำรวจความคิดเห็นของนักเรียน เนื่องจากเป็นผู้ใช้หลักสูตรและรับผลโดยตรงจึงเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษาที่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้อย่างตรงตามความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ที่สำคัญ ก็เพื่อที่จะนำผลไปพัฒนา หลักสูตร หรือ กระบวนการเรียน

การสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเลวิส (Lawis, 1979) ที่กล่าวว่า "หลักสูตรที่สร้างขึ้นต้องพิจารณาในเรื่องของโครงสร้าง และจุดประสงค์ของหลักสูตรว่าจะต้องตอบสนองความต้องการของวัยรุ่น"

ฉะนั้น ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จริงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน จึงควรเป็นประสบการณ์ ที่มีความหมาย และสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างสมบูรณ์ (สุชาติา จันทน์เฒ, 2529) ซึ่งการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความถนัด ความสนใจของตน ดังนั้นผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาซึ่งส่วนใหญ่อยู่นักเรียน จึงเป็นบุคคลที่รัฐควรดูแลเอาใจใส่ เพื่อที่จะสร้างผู้เรียนในวัยนี้ให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ความคิดเห็น ใจของนักเรียนในด้านจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียน การประเมินผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร (Taba, 1962) ในวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำมาพัฒนาการเรียนการสอน ให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาต่อไป